

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Problematika čtenářství na základní škole

Problematics of readership in elementary school

Vedoucí práce:

PaeDr. Nataša Mazáčová, Ph.D.

Autor:

Jitka Vernerová

2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Karlova má právo na uzavření licenční smlouvy o využití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jiného subjektu, je Univerzita Karlova oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 10. 6. 2012

Jitka Vernerová

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, paní PaedDr. Nataše Mazáčové, Ph.D., za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze dne 10. 6. 2012

Jitka Vernerová

Anotace

Bakalářská práce nazvaná „Čtenářství žáků 8. tříd základní školy“ si klade za cíl ověřit vztah dětí tohoto věku ke čtenářství a zjistit míru předpokládaného poklesu čtenářství u dětí základních škol oproti předešlé generaci, jak je uváděno v odborné literatuře. V případě potvrzení poklesu čtenářství se pokusit nalézt důvody tohoto poklesu. Práce hodnotí stav čtenářství u žáků ze třech různých typů škol, a to u základní školy nacházející se v malém městě s přítomností migrantů, pražské inovativní základní školy a osmiletého gymnázia.

V úvodu práce jsou shrnuty cíle práce, tedy porovnat teoretické tvrzení o poklesu čtenářství se skutečným stavem věci. Dále je zde uvedena metodologie práce, jak jsem získávala podklady pro své závěry, tedy popis realizovaných metod dotazníku o čtenářství pro žáky 8 tříd. Je zde popsána technika vyplňování dotazníku žáky a dále jsou zde blíže charakterizovány školy, do kterých jsem dotazníky umístila.

Teoretická část se zabývá názory na čtenářství dětí uváděné v odborné literatuře.

Praktická část sestává z grafického a slovního vyhodnocení dotazníku realizovaného mezi žáky vyplněného dětmi zmiňovaných tří škol. Výsledky potvrzují pokles čtenářství u těchto dětí, jak je uváděno odborníky. Vyhodnocení dotazníku dále např. odhalilo značné rozdíly mezi čtenářstvím žáků z u jednotlivých typů škol. Dotazník však odhalil i další zajímavé poznatky, týkající se vztahu dotazovaných žáků ke knihám a čtení vůbec.

Závěr práce shrnuje výsledky zjištění a podtrhuje významnost práce pedagogů se zaměřením na podporu čtenářství u dětí základních škol.

Annotation

Hypothesis of this bachelor thesis called “Reading of students in 8th grade in elementary school” is to prove the relationship of children in this age to the reading and find out the level of expected decrease in reading by students of elementary schools in comparison to the previous generation as stated in topic related literature. In case, this is proved, secondary aim of this thesis is to analyse the reasons of such a decrease. The thesis assesses the level of reading by three different types of schools. Three different types of these schools are as follows; small town school in Bělá pod Bezdězem (attended also by children of refugees from foreign countries), innovative elementary school in Praha Kunratice and grammar school in Mladá Boleslav.

In the introduction are summarized the goals of the thesis; make a comparison of the decrease of reading with the reality. Furthermore, there is also the description of methodology of conducting my research (description of the questionnaire for 8th grade students, instructions for filling in this questionnaire and the description of three different types of schools that were asked to take part in this survey). Theoretical part elaborates on opinions on reading of children that are presented in related professional literature.

Practical part of the thesis consists mainly of the results of the survey represented by graphical and verbal explanations. The results showed different level of reading in different types of schools. The results revealed some other interesting findings.

The conclusion summarizes the results and findings of the thesis. Stressed out is the importance of support of reading in elementary schools from the side of the teachers.

Klíčová slova

dítě, čtení, kniha, základní škola, žák, povinná četba, výchova, podpora, aktivity, čtenářství, čtenář, čtenářská gramotnost

Key Words

child, reading, book, elementary school, student, required reading, education, support, activities, readership, reader, reading literacy

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	8
II. Praktická část – odpovědi na otázky z dotazníku	17
2.1. Otázka č. 1: „Jak často si čteš?“	20
2.1.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem	20
2.1.2. ZŠ Kunratice	21
2.1.3. Gymnázium Mladá Boleslav	22
2.2. Otázka č. 2: „Jak dlouho si čteš?“	24
2.2.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem	24
2.2.2. ZŠ Kunratice	25
2.2.3. Gymnázium Mladá Boleslav	25
2.3. Otázka č. 3: „Podle čeho si knihu vybíráš?“	27
2.4. Otázka č. 4: „Jaký žánr knih upřednostňuješ?“	30
2.4.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem	30
2.4.2. ZŠ Kunratice a Gymnázium Mladá Boleslav	31
2.5. Otázka č. 5: „Přiřaď k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).“	33
2.6. Otázka č. 6: „S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?“	37
2.7. Otázka č. 7: „Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?“	39
2.8. Otázka č. 8: „Domnívám, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih“	41
2.8.1. Gymnázium Mladá Boleslav	41
2.8.2. ZŠ Kunratice	42
2.8.3. ZŠ Bělá pod Bezdězem	42
2.9. Otázka č. 9: „Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?“	44
2.10. Otázka č. 10: „Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?“	46
2.11. Otázka č. 11: „Kolik knih přečteš z vlastní iniciativy?“	48
2.11.1. Gymnázium Mladá Boleslav	48
2.11.2. ZŠ Kunratice	49
2.11.3. ZŠ Bělá pod Bezdězem	49
2.12. Otázka č. 12: „Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.“	51
2.12.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem	51
2.12.2. ZŠ Kunratice	52
2.12.3. Gymnázium Mladá Boleslav	53
Závěr	55
Seznam literatury	60
Příloha č. 1	62

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila řešení problematiky čtenářství, se zaměřením na podporu aktivního vztahu žáků ke čtení a cíleného rozvíjení četby za pomoci knihoven, školy a jiných vzdělávacích institucí, a to konkrétně problematiku čtenářství žáků 8. třídy základní školy. Uvedené téma jsem si vybrala z toho důvodu, že jej považuji za velmi atraktivní, zajímavé a zejména aktuální, a dále rovněž vzhledem k vlastnímu velmi vřelému vztahu ke knihám a čtení vůbec.

V současné době se uvedená otázka stala předmětem četných odborných prací a studií a je rovněž výrazně medializována s tím, že pro mě bylo především zajímavé ověřit závěry plynoucí z odborné literatury, stejně jako závěry prezentované v mnohých médiích v praxi. V první řadě jsem chtěla zjistit, zda je současný stav čtenářství žáků druhého stupně základní školy skutečně tak neutěšený, jak je uváděno v mnoha informačních zdrojích, neboť musím přiznat, že některé z prezentovaných závěrů považuji za skutečně varovné.

Převážná většina autorů totiž uvádí, že u dětí dochází k poklesu zájmu o čtení knih, což s sebou nese řadu dalších vážných problémů, jako je např. pokles čtenářské gramotnosti, apod. Teoretické a praktické poznatky jsou dále shrnuty a vyhodnoceny v následujících částech mé bakalářské práce.

I. Teoretická část

V úvodu své práce jsem nastínila, že se budu věnovat problematice čtenářství žáků 8. třídy základní školy. Cílem mého výzkumu pak bylo pokusit se nalézt odpověď na otázku, jaký vztah mají tito žáci ke knihám, resp. ke čtení.

Na tomto místě bakalářské práce považuji za nutné uvést teoretický rámec daného tématu jakožto východisko pro zpracování praktické části bakalářské práce.

Pojem čtenářství je definován jako „*plánovitě a cílené rozvíjení četby zejména za pomoci školy, knihoven a jiných vzdělávacích institucí; rozvíjení, které je často doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a podpůrnými akcemi.*“¹

Schopnost číst není člověku dána od narození, je třeba si ji přisvojit. Jedná se o jednu z prvních dovedností, která je vyučována již od prvního roku školní docházky, neboť se jedná o dovednost základní, která je po každém člověku ve vyspělé společnosti vyžadována. V této souvislosti se objevuje pojem čtenářská socializace, který v sobě zahrnuje nejen plánovitou čtenářskou výchovu, ale rovněž i neúmyslné vlivy (např. jiných médií). Ke čtenářské socializaci pak dle odborníků dochází následujícím způsobem:

1. Primární literární iniciace – u dětí do šesti let, vliv má rodina a mateřská školka.
2. Dětská četba s potěšením – od nástupu do školy po počátek puberty (šest až dvanáct let), vliv má hlavně škola, popř. knihovna.
3. Čtenářská krize – dvanáct až šestnáct let, vliv mají hlavně vrstevníci, dále televize, ICQ, telefon, časopisy pro mládež, internet.
4. Sekundární literární interakce – od šestnácti let, vliv mají opět učitelé, dále vrstevníci, knihovny. Výsledkem je koncepční čtenář, estetický čtenář nebo poctivý čtenář.²

¹ ČEŇKOVÁ, J. *Jak rozvíjet čtenářství žáků základní školy* publikováno ve sbírce Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28.11.2003. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7

V této bakalářské práci tedy zpracovávám výsledky dotazníku předloženého k vyplnění dětem v tzv. čtenářské krizi tj., nachází se ve věku, kdy je čtení nebaví, zajímají je spíše jiné volnočasové aktivity, jako je trávení času s jejich vrstevníky či např. trávení času tzv. on-line na internetu. Tento stav je normální, pokud si děti v předešlé fázi vybudovaly dobrý vztah ke knize, je velmi pravděpodobné, že se k ní později opět vrátí.

Čtení je prostředkem vzdělávání, jakož i celkového vývoje osobnosti. „*Četba je víc, než základní (mediální) aktivita zaměřená na knihy; je to aktivita, která vykazuje vlastní vnitřní zákonitosti a ze které je patrná nějaká instance, plánovitost, hodnotový vztah ke knihám a jejich výběru; jde o vztah, který nevzniká jednorázově, ale musí být po určitou dobu rozvíjen a udržován.*“³

Schopnost osvojit si dovednost čtení, řádně psanému textu porozumět a umět jej použít pak nazýváme čtenářskou gramotností. Čtenářská gramotnost je důležitým předpokladem pro vzdělávání, uplatnění v zaměstnání jakož i v jiných oblastech života. V České republice proběhlo v uplynulých letech několik výzkumů zaměřených na čtenářskou gramotnost dětí, přičemž mnohé z nich mají mezinárodní charakter.

Jedná se předně o uznávaný výzkum PISA (Programme for International Student Assessment) pod záštitou mezinárodní organizace OECD, což je mezinárodní výzkum zaměřený na dovednosti a znalosti studentů blížících se ke konci povinné školní docházky – výzkumný vzorek tvořili patnáctiletí žáci. Výsledky tohoto výzkumu (výzkum proběhl opakovaně, naposledy v roce 2009) dopadly pro Českou republiku špatně, ukázaly, že od roku 2000 u nás došlo ke značnému zhoršení úrovně čtenářské gramotnosti a rovněž ke zvýšení počtu tzv. čtenářsky nekompetentních žáků na 23 %.⁴ Pojem čtenářsky nekompetentní

² EHRlichVÁ, K. *Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora*. Ikaros [online]. 2007, roč. 11, č. 12. Dostupný na www.ikaros.cz/node/4436

³ TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno – Praha: Host-Národní knihovna, 2008

⁴ *Ústav pro informace a vzdělávání : Národní pedagogická knihovna Komenského* [online]. 2009. Tisková konference – PISA 2009. Dostupné z www.uiv.cz/clanek/368/2066

znamená úroveň čtenářské gramotnosti, která představuje horší prosazení se při dalším studiu či na trhu práce.

Dále se jedná o výzkum PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) pořádaný Mezinárodní asociací pro hodnocení výsledků vzdělání, zaměřený na žáky 4. třídy základní školy. V tomto výzkumu, který byl proveden dříve (2001) než poslední výzkum PISA dopadla Česká republika lépe, ocitla se v evropském průměru a světově mírně nad průměrem.⁵ I toto zjištění ukazuje na klesající tendenci, přestože se jednalo o věkově rozdílný vzorek žáků.

Posledním výzkumem, který zde zmíním je výzkum „Jak čtou české děti?“ provedený v roce 2002 pod vedením agentury Gabal, Analysis & Consulting. Jednalo se o výlučně český výzkum zaměřený na děti ve věku od 10 do 14 let. Výzkum byl zaměřen výhradně na dětské čtenářství. Cílem výzkumu bylo „*zmapování a vyčíslení významných oblastí a jevů, které se čtenářstvím dětí souvisí, (...) analýza a vysvětlení těch několika vybraných prvků čtenářství, které považujeme za podstatné pro formování čtenářství dětí z hlediska rodiny, školy a dalších aktérů dětského světa, tedy z hlediska společenských aktérů dospívání a vzdělávání dětí.*“⁶ Zvláštností tohoto výzkumu bylo, že proběhl, na rozdíl od obou výše uvedených, formou standardizovaného rozhovoru. Výsledky ukázaly, že přibližně třetina dětí denně čte a mírná nadpoloviční většina dětí uvádí, že je čtení baví. Jedna třetina dětí pak nečte vůbec. Stejně jako ve výše uvedených výzkumech se také ukázalo, že velmi záleží na typu školy, kterou dítě navštěvuje – nejlépe si vedou gymnázia.

Vzhledem ke skutečnosti, že je dovednost čtení velmi důležitým faktorem pro každého jedince, co se týče mnohých oblastí jeho života, je záhodno čtenářství podporovat, a to již od brzkého věku dítěte. V této souvislosti je třeba umět zvolit vhodný druh četby tak, aby dítě dokázala zaujmout a došlo díky ní k vybudování kladného emocionálního vztahu ke knihám a

⁵ KRAMPLOVÁ, I; POTUŽNÍKOVÁ, E. *Jak (se) učí číst*. 1. vyd. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005. ISBN 8021104864

⁶ GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L; POLÁKOVÁ, S. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. c2001-2005. Jak čtou české děti? (Analýza výsledků sociologického výzkumu). Dostupné na <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>. ISSN 1213-8231.

čtení vůbec. Aby mohla být kniha správně vybrána, je třeba uvědomit si (kromě požadavku zvolit knihu přiměřeně věku čtenáře) rovněž, že v rámci čtenářských preferencí existují i značné genderové rozdíly. Dívky preferují jinou četbu než chlapci. Obecně se uvádí, že čtení se stává spíše ženskou záležitostí, což lze pozorovat již od raného dětského věku. Mezi faktory zapříčiňující tuto skutečnost se řadí např. to, že většinou čtou dětem knihy maminky, rovněž v knihkupectvích a knihovnách častěji pracují ženy, což mezi chlapci vyvolává dojem, že čtení není mužskou záležitostí (aktivitou), proto se mu věnují méně než právě dívky. Dle odborníků jsou základní rozdíly mezi čtenářským chováním dívek a chlapců následující:

1. Dívky více preferují psychologické příběhy (vztahy mezi lidmi, zvířata, později lásku), chlapci mají rádi akci, napínavé příběhy, pro ně jsou tedy vhodné cestopisy, dobrodružné příběhy z exotických zemí. Jedinou výjimkou, kterou čtou obě pohlaví je Harry Potter, který je „unisexový“ – je to příběh z internátního prostředí (oblíbené dívkami), velmi napínavý až detektivní (preferují chlapci), řeší se v něm i mezilidské vztahy (opět pro dívky).
2. Dívky mají rády realistické příběhy, které mají vztah k jejich vlastnímu životu, chtějí lépe pochopit svět kolem sebe. Naopak chlapci mají rádi příběhy mající vztah k jiným světům (sci-fi, exotické země apod.). Např. knihy o holocaustu, nacismu nebo drogách čtou téměř výhradně dívky.
3. Dívky preferují příběhy s vnitřním dějem, chtějí se vcítit do literárních postav. Kluci čtou věcně, psychologie románových hrdinů je zajímavá až v pozdějším věku (dospělosti).
4. Dívky si přečtou i „klučičí“ dobrodružné knihy, kluci ty holčičí nečtou nikdy nebo tajně.
5. Kluci mají rádi humor, parodii, dívky mají rády realitu.⁷

⁷ EHRlichVÁ, K. *Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora*. Ikaros [online]. 2007, roč. 11, č. 12. Dostupný na www.ikaros.cz/node/4436

Jak jsem již uvedla, otázka čtenářství dětí a jejich vztahu ke knihám a čtení vůbec, je předmětem mnoha současných odborných literárních textů, přičemž jakousi červenou nití, která se táhne skrze všechny z těchto odborných textů, je nepochybně konstatování, že čtenářů - „čtenářem rozumíme dítě, které čte pravidelně, alespoň 1-2 krát za týden, přečte alespoň jednu knihu měsíčně a čtení ho baví“⁸ - mezi dnešními dětmi ubývá, což je vzhledem k mnoha skutečnostem výrazným problémem a autoři se tudíž snaží zjistit příčiny tohoto poklesu počtu čtenářů a dále především nalézt metody, jak děti opět ke čtení přivést, jak čtení mezi nimi zpopularizovat.

Je skutečností, že obrovský vliv na pokles zájmu dětí o četbu je způsoben změnou životního stylu, která s sebou přinesla enormní používání (nadužívání) počítačů a sledování televize a jiných médií. „*Děti dnes tráví hodně času samy a musejí se zabavit samy. A co je jednodušší než zapnout televizi nebo počítač. Ptala jsem se své dcery, která chodí do primy víceletého gymnázia, jak jsou na tom její spolužáci se čtením, a říkala, které moc nečtou, tráví spoustu času na Facebooku.*“⁹

Jak je výše uvedeno, čtení knih není nejsnazší aktivitou, které se děti ve volném čase mohou věnovat. Čtení vyžaduje vysokou míru pozornosti a soustředění, neboť pochopit správně psaný text, není vždy snadné. Právě požadavek na nezbytnou míru soustředění je pak jedním ze zásadních problémů dnešních dětských čtenářů. V současné době přibývá dětí, které mají s dlouhodobějším soustředěním se na jednu činnost poměrně velký problém. Daný problém souvisí se současným způsobem získávání informací. V dnešní době totiž trpíme přemírou informací různého druhu a důležitosti, jejichž přílivu se lze jen stěží vyhnout. Vzhledem k obrovskému množství těchto informací nejsme příliš schopni zabývat se jimi jiným způsobem, než je povrchně přijímat s tím, že tak ztrácíme schopnost rozlišovat jejich důležitost. Vyhnout se tomuto nepřetržitému toku informací je pak prakticky nemožné, neboť jsou na nás chrleny z televize, rozhlasu, tisku, počítačů, atd. s tím, že v přítomnosti těchto

⁸ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *České děti a čtení*, publikováno v časopise *Moderní vyučování*, 4/2003, s. 4-5

⁹ TĚTHALOVÁ, M. *České děti nečtou. Co s tím uděláme?* Publikováno v časopise *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, roč. 58, č. 3 (2011), s. 10-11

informačních zdrojů tráví většina z nás prakticky celý den. Uvedenému přívalu informací se pak v dnešní době nevyhnou ani děti a právě ty mají největší problém s rozlišováním jejich důležitosti a se schopností některé informace vstřebat do hloubky, zabývat se jimi jinak než pouze rychle a povrchně. Pro dítě, které je vystaveno takto enormnímu přívalu informací a které je naučeno zabývat se jimi pouze povrchně, je pak téměř nepředstavitelné, aby se soustavně a soustředěně zabývalo psaným textem o rozsahu až několika stovek stran, tento text správně chápalo a vydrželo jej dlouhodobě číst, aniž by se v té době zaobíralo jinou aktivitou. Čtení je intelektuálně velmi náročná aktivita a vyžaduje tak vysokou míru soustředění, neboť čtenář musí dešifrovat grafické znaky a správně pochopit jejich význam v jejich vzájemném spojení.

K výše uvedenému problému týkajícímu se přemíry nedůležitých informací se pak přidává rostoucí oblíbenost takových volnočasových aktivit dětí, jako je sledování televize a používání počítače. Uvedené aktivity sehrávají v životě dnešních školáků skutečně výraznou roli. Na uvedené téma byla napsána celá řada odborných textů a zpracováno mnoho studií s tím, že výsledky jednoznačně ukazují, že pro dnešní školáky jsou tyto aktivity nedílnou součástí jejich života a to v takové míře, o které nemohla být u předchozích generací ani řeč. Vyrůstá generace, která si svůj život, zejména bez počítače, nedokáže vůbec představit. Můžeme v této souvislosti hovořit o tzv. on-line generaci. Sledování televize či brouzdání po internetu, využívání sociálních sítí, nebo hraní počítačových her, je samo o sobě neoddiskutovatelně mnohem pohodlnější než čtení knihy, neklade totiž na dítě stran zapojení jeho pozornosti, soustředění, fantazie, představivosti atd. tak velké nároky. Uvedené aktivity jsou tolik oblíbené i z toho důvodu, že jsou mezi dětmi velmi rozšířené, děti se tedy věnují té samé aktivitě jako jejich spolužáci a kamarádi. Je vědecky prokázáno, že pocit sdílení zvyšuje u dětí atraktivitu prováděné činnosti. Děti jsou zejména vzájemně propojeny prostřednictvím sítě internet, kde on-line komunikují, nebo např. hrají hry. Co se týče televize, i zde platí, že děti často sledují stejné pořady a poté si o nich mezi sebou povídají, sdílejí své dojmy a názory. Právě sdílení aktivit mezi dětmi by pak mohlo být vodítkem k tomu, jakým způsobem je možné zpopularizovat mezi dětmi čtení knih.

Je neoddiskutovatelnou skutečností vyplývající mimo jiné ze zde citovaných odborných textů, že zájem žáků o čtení knih ubývá. Je to ale špatně? Je vůbec důležité, aby žáci i v dnešní době četli? Mají přece možnost vyhledávat informace velmi rychle a efektivně např. pomocí internetu. Odborníci na tuto problematiku se shodují, že čtení je u dětí nesmírně důležité, neboť čtenářská gramotnost je důležitá v mnoha oborech. „*Čtenářská gramotnost ovšem podle Pavlíny Hubalové ovlivňuje prospívání dítěte i v ostatních předmětech. Podívejme se do matematiky na slovní úlohy. [...] Je tu i vlastivěda, příprava referátu. Nejprve si musí žák ujasnit téma své práce a vytvořit si základní představu. Následně vyhledává informace v textu, porovnává a vybírá jen ty důležité. Žák, který nemá tyto dovednosti práce s textem, nemůže vytvořit kvalitní práci.*“¹⁰ Jak tedy plyne z autorčiných závěrů, čtení je důležité pro rozvoj mnoha schopností, je důležité pro celkový osobnostní rozvoj.

Co tedy s tím? Jak daný problém řešit? Autoři věnující se této problematice se shodují, že při přivádění dětí zpět ke knihám je třeba jak snahy rodičů, tak především snahy ze strany pedagogů, resp. škol. Je třeba vybudovat v dětech lásku k četbě, tuto aktivitu jim zpříjemnit. Je vhodné často si s dětmi o čtení a postavách z knih povídat a nabízet jim takové knižní tituly, které v nich mohou vyvolat zájem, budou pro ně vhodné, děti se při čtení nebudou nudit. Je tedy především nutné vybrat dítěti odpovídající četbu. Důležitou úlohu pak jistě hraje i tzv. povinná školní četba, a sice její správné pojetí tak, aby byla pro děti nejen přínosná, ale i poutavá, zábavná a příjemná. Je však třeba si uvědomit, že čtení by se děti neměly věnovat pouze v hodinách literatury. „*O. Hausenblas zdůrazňuje, že popsaná situace se musí rychle změnit. Znamená to mimo jiné, že čtenářská gramotnost se nebude ve školách budovat pouze pomocí beletrie, ale zároveň musí být podporováno časné čtení věcné, tedy v jednotlivých učebních předmětech.*“¹¹

¹⁰ TĚŤHALOVÁ, M. *České děti nečtou. Co s tím uděláme?* Publikováno v časopise Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele, roč. 58, č. 3 (2011), s. 10-11

¹¹ GRULICHOVÁ, M. *Ve čtenářské gramotnosti nám "ujíždí vlak"* publikováno v časopise Školství, roč. 17, č. 8 (2009), s. 5

Vzhledem ke skutečnosti, že děti tráví velkou část svého volného času tzv. on-line, připojeny na internetu a mobilní síti, objevují se i tomu odpovídající obdoby tradiční papírové knihy. Jedná se např. o elektronickou knihu, kterou lze číst na obrazovkách počítačů či speciálních čteček. Elektronická kniha spojuje prvky tradičního čtení knihy s výhodami používání počítače, mobilních telefonů či tzv. tabletů, navíc se jedná o velmi moderní záležitost. V elektronické verzi lze již pořídit značné množství kvalitních knižních titulů. Jsem toho názoru, že se jedná o krok správným směrem na cestě podporování čtenářství.

Stejně tak je dle odborníků vhodné podporovat a rozvíjet čtenářskou gramotnost dětí i čtením textů, které jsou jim denně k dispozici v jejich okolí, jako jsou tiskoviny, ať už noviny či časopisy různých žánrů, nebo články publikované elektronicky na internetu. I pomocí kratších či jednodušších textů se děti učí správně porozumět psanému textu, což je pro jejich další vzdělávání a celkový vývoj přínosné. Od čtení kratších a jednodušších textů je poté kratší cesta k textům knižním, čtení se totiž musí stejně jako jiné intelektové aktivity pravidelně a důkladně trénovat. S tréninkem čtení pak souvisí i obliba této činnosti, neboť pokud jde dětem čtení snadno, věnují se mu raději, než když jim činí potíže či je dokonce spojeno se stresovými situacemi, kdy např. dítě neuspěje při veřejném čtení před školní třídou apod.

Co se týče podpory čtenářství mezi dětmi, resp. žáky základní školy, je třeba se zaměřit na dlouhodobé cíle, tj. snažit se přivést tyto žáky k celoživotnímu čtenářství skrze vypěstování lásky k této aktivitě a zvolení správného stylu čtenářské výchovy. „*Vztah k literatuře a četbě bychom měli vnímat jako součást našeho života a vést výchovu ke kultivovanému estetickému prožitku.*“¹² Zároveň se ukazuje jako nenahraditelné naučit se žáky sdílet vzájemně prožitky získané při čtení, o přečtených literárních dílech, mezi sebou debatovat, apod. „*Rozpravy o literatuře, o tom, co studenti přečetli, co je oslovilo, jsou velmi*

¹² ČEŇKOVÁ, J. *Jak rozvíjet čtenářství žáků základní školy* publikováno ve sbírce Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28.11.2003. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7

oblíbené a nenahraditelné osobní zkušeností, prožitkem, autentickým a citově zabarveným doporučením.“¹³

Teoretickou část mé seminární práce bych chtěla shrnout následovně. Čtenářství žáků základních škol je třeba všemožně podporovat a rozvíjet, neboť se jedná o velmi vhodnou a důležitou aktivitu, která vede k všestrannému rozvoji dětí, formuje jejich myšlení, fantazii, názory, postoje a učí je uměleckému prožitku a kulturnímu cítění.

¹³ KMENTOVÁ, J. *Hrstka zkušeností s výchovou ke čtenářství na víceletém gymnáziu* publikováno v Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28.11.2003. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7

II. Praktická část – odpovědi na otázky z dotazníku

Abych prezentované teoretické závěry týkající se dané problematiky ověřila v praxi, připravila jsem dotazník složený z dvanácti jednoduchých otázek, dle kterých se dá usuzovat na přístup žáků 8. třídy k této aktivitě. Při sestavování dotazníku jsem se zaměřila na pokládání jednoduchých, pokud možno jednoznačných otázek tak, aby žákům nečinilo potíže na tyto otázky pravdivě odpovědět. Samozřejmě jsem musela zvolit otázky přiměřeně věku dotazovaných. Dotazník jsem se dále snažila koncipovat tak, aby z něj bylo možno vyčíst, jaký zájem projevují dotazovaní žáci o čtení knih, o jaký typ knih mají největší zájem, jaký vztah mají žáci k povinné četbě a rovněž, zda jsou schopny stručně popsat svou nejoblíbenější knihu, pokud jde o její obsah či hlavní postavu.

Ve svém výzkumu jsem předně vycházela z předpokladu, že v dnešní době existují mnohem populárnější volnočasové aktivity než je klasické a tradiční čtení knih a proto jsem očekávala, že zájem o tuto činnost nebude mezi žáky příliš vysoký. Navíc, jak jsem již uvedla výše, je v poslední době toto téma poměrně často veřejně diskutováno a v médiích se objevila celá řada odborných i laických vyjádření, ze kterých je patrné, že zájem o čtení mezi dnešními dětmi klesá, a to vzhledem k mnoha faktorům, o nichž bude pojednáno dále.

Z odpovědí na zadané otázky jsem poté chtěla vyvodit závěr o postavení knih v dnešní době, jakožto předmětu zájmu žáků základních škol, jinými slovy zjistit, zda je čtení knih mezi žáky oblíbené či nikoliv s tím, že z jednotlivých odpovědí na otázky v dotazníku je dále možno zjistit celou řadu dalších skutečností týkajících se vztahu dotazovaných žáků ke knihám a čtení vůbec.

Ve snaze získat reprezentativní vzorek současných žáků 8. třídy základní školy, jsem se rozhodla uskutečnit svůj výzkum ve třech co možná nejrozdílnějších školách. Vybrala jsem tedy základní školu nacházející se v malém městě (Základní škola Bělá pod Bezdězem), poté základní školu z Prahy (Základní škola Kunratice) a konečně osmileté gymnázium (Gymnázium Mladá Boleslav). Jedná se o tři typově rozdílné školy a bylo velmi zajímavé zjišťovat, jaký a zda vůbec bude nějaký rozdíl mezi čtenářstvím žáků na běžné základní škole

a na osmiletém gymnáziu či na škole pražské a maloměstské a poté usuzovat na to, čím jsou případné rozdíly způsobeny.

ZŠ Bělá pod Bezdězem je charakteristická přítomností žáků sídlících v blízkém utečeneckém táboře – uprchlický tábor Bělá - Jezová. Jsou to žáci, jejichž rodným jazykem není čeština a které si ze své vlasti dovezli jen základní věci nutné pro život a je málo pravděpodobné, že by s sebou rodiny na útěku vezly obsáhlou knihovnu. Čtení četby psaných knih je tedy pro tyto žáky dosti zatěžující a nedá se předpokládat, že by se stalo oblíbenou volno časovou aktivitou. Migranti sice netvoří většinu tamních žáků, ale jistě mohou svými odpověďmi výsledek této školy ovlivnit.

Na ZŠ Kunratice je školní vzdělávací program nastaven tak, aby umožňoval osobnostní rozvoj každého žáka ve prospěch jeho osobnostního maxima, aby rozvíjel jeho talent, nadání a zájmy. Tuto školu navštěvují převážně děti z hlavního města Prahy.

Osmileté gymnázium v Mladé Boleslavi jsem pro zadání svého dotazníku zvolila vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o školu vynikající výbornými výsledky svých žáků, resp. studentů, a to v celostátním měřítku. V roce 2011 se tato škola umístila na 6. místě žebříčku škol s nejlepšími maturitními výsledky. Navíc se jedná o osmileté gymnázium, tj. školu tzv. výběrovou a zajímalo mě srovnání tohoto typu vzdělávací instituce s výše uvedenými základními školami.

Oslovila jsem tedy tři vyučující z předmětných škol a požádala je, aby mnou připravené dotazníky předložili žákům k vyplnění. Tímto bych chtěla poděkovat za ochotu a vstřícnost Mgr. Pavle Macounové ze ZŠ Bělá pod Bezdězem, MgA. Olze Králové ze ZŠ Kunratice a Mgr. Martinu Herrmannovi z Gymnázia Mladá Boleslav. Uvedení vyučující byli řádně seznámeni s účelem a cílem mého výzkumu a všichni mě ujistili, že se pokusí zajistit, aby žáci vyplnili dotazníky co možná nejzodpovědněji, pravdivě a samostatně. Žákům byl na vyplnění dotazníků poskytnut čas 30 min., což považuji za adekvátní časový limit, ostatně i předmětní vyučující takovouto délku poskytnutého času schválili. Všichni dotazovaní žáci byli prostřednictvím vyučujících i samotného dotazníku informováni, k čemu daný dotazník slouží a zejména o skutečnosti, že se jedná o dotazník anonymní a jeho výsledky nebudou

žádným způsobem hodnoceny a klasifikovány. Domnívám se tedy, že jsem zajistila vhodné podmínky pro to, aby byly získány skutečně relevantní odpovědi, které mohu dále zpracovat v této své bakalářské práci.

Všem testovaným dětem, resp. žákům jsem pomocí výše uvedených pedagogů poskytla k vyplnění následující dotazník, který jsem sestavila záměrně z velmi jednoduchých otázek, ale tak, aby měly kýženou vypovídací hodnotu. Pokládané otázky jsem seřadila tak, aby se ty nejnáročnější nevyskytovaly ani na začátku ani na samotném konci dotazníku.

Obsahově jsem otázky nejprve směřovala k samotnému dotazovanému a k jeho vztahu ke knize a čtení. Zajímala mě zejména četnost čtení, tedy jak hodně, resp. málo žáci čtou. Dále jsem se zaměřila na důvody, které vedou dotazovaného k výběru konkrétní knihy, tj. jaký žánr knihy upřednostňují a podle čeho si vůbec konkrétní knihy vybírají. Po těchto úvodních otázkách jsem se pokusila zaměřit se na bezprostřední nejbližší okolí, ve kterém žáci vyrůstají, a sice v souvislosti s tím, zda jsou ze strany okolí k četbě směřovány. Okrajově jsem se dětí dotázala i na tolik diskutovanou povinnou školní četbu. Zajímalo mě rovněž, jak vidí žáci své vrstevníky jakožto čtenáře, zda se vzájemně takto vnímají, zda si o knihách povídají, atd. Povídat si o knihách a vést žáky k četbě by samozřejmě měla zejména jejich rodina, proto jsem se na tuto skutečnost rovněž dětí prostřednictvím zeptala. Závěrečnou otázkou jsem pak dětem chtěla poskytnout i prostor k vyjádření a samostatnému obsáhlejšímu projevu. Dotázala jsem se dětí na jejich nejoblíbenější knihu, resp. knižního hrdinu. Samozřejmě jsem nečekala, že by žáci odpovědí na tuto otázku popsaly několik stran papíru, ale přesto jsme se těšila, jakých odpovědí se mi dostane, zda ze projeví duše milovníku knih, kteří tuto otázku zodpoví opravdu upřímně a zanácně, či budou žáci strohé a bez zájmu.

Při vyhodnocení výsledků jsem použila kvantitativní metodu s tím, že jsem jednotlivé odpovědi vyjádřila pomocí číselného a procentuálního určení a zanesla je rovněž do číselných grafů. Jednalo se o dotazník s většinou uzavřených (alternativních) otázek. Výsledky jsem vždy určila celkově, taktéž jednotlivě v posuzovaných školách a dále jsem určovala zvlášť odpovědi dívek a chlapců, a to rovněž celkově i v jednotlivých školách. U otevřených otázek

jsme pak do bakalářské práce uvedla nejzajímavější odpovědi a rovněž takové, které se vyskytly opakovaně.

Dotazník tvoří přílohu č. 1 této bakalářské práce.

2.1. *Otázka č. 1: „Jak často si čteš?“*

2.1.1. ZŠ **Bělá** pod Bezdězem

Tuto školu jsem vybrala pro svůj průzkum proto, že jsem tam absolvovala základní školní docházku. Díky tomu dobře znám vlivy, které tam na žáky působí a mohu tedy školu dobře charakterizovat a popsat její specifika.

V odpovědi na otázku č. 1 „Jak často si čteš?“ se zrcadlí charakteristika naší uspěchané doby zahlcené informacemi. Také vliv faktu, zda čtou rodiče, je neoddiskutovatelný. Pokud žák považuje čtení knih za běžnou součást denního režimu, pak rozhodně po knize často sáhne. Z odpovědí respondentů je jasné, že většina žáků se často věnuje jiným lákavým aktivitám, které nevyžadují soustředění tak, jako četba. Celkem 56% dotazovaných žáků v odpovědi uvedlo, že čte alespoň jeden den v týdnu. Dalších 20% žáků napsalo, že čtou 2-3 dny v týdnu a konečně 24% respondentů uvedlo, že čtou více než 3 dny v týdnu. Potvrdil se můj původní předpoklad, že dívky jsou v tomto věku zodpovědnější a jaksi dospělejší. Ve skupině žáků, které čtou velmi málo (0-1 den), převládali chlapci. Z celkového počtu dotázaných žáků na ZŠ Bělá pod Bezdězem činilo procentuální zastoupení chlapců (69%) a děvčat (41%). Ve skupině žáků, které čtou 2-3 dny v týdnu, činilo zastoupení chlapců (8%) a děvčat (34%). Ve skupině „dobrých“ čtenářů byl podíl chlapců a dívek dosti vyrovnaný (22% a 25%).

2.1.2. ZŠ Kunratice

Druhou školou, kde jsem rozdala své dotazníky, byla ZŠ Kunratice, kterou jsem v rámci svého vysokoškolského studia navštívila v rámci školní praxe před dvěma lety. Jedná se o základní školu inovativní.

ZŠ Kunratice jsem si vybrala zejména díky doporučení vedoucí mé bakalářské práce, ale také, abych zjistila, zda se pražští žáci, co se týče čtení, liší od dětí pocházejících z malého města, případně vesnice.

Na 1. otázku z mého dotazníku, tj. „*Jak často čteš?*“ odpověděli tamní žáci následovně.

Největší procento z nich 39% odpovědělo, že si během týdne vůbec nečtou, nebo čtou pouze 1krát v týdnu. 33% žáků uvedlo, že se čtení věnují více než 3 dny v týdnu a poslední možnou odpověď, tedy 2-3 dny v týdnu zvolilo 28% žáků.

Nebylo pro mě vzhledem k teoretickým poznatkům překvapivé, že většina žáků odpověděla, že téměř nečte. Odborná literatura na tuto skutečnost již delší dobu poukazuje a odpovědi dotazovaných žáků ze ZŠ Kunratice to jen potvrdily. Je velmi zajímavé zabývat se příčinami tohoto jevu, jakož i jeho důsledky.

Naprosto souhlasím s tím, že hlavní příčinou poklesu zájmu o čtení knih je rozvoj médií a s tím spojená výrazná změna ve volno časových aktivitách. Dnešní žáci tíhnou převážně ke sledování televize a užívání počítače (internet, hry, apod.), čtení je ve srovnání s těmito činnostmi náročnější a není mezi žáky daného věku zdaleka tolik populární. Žáci ho proto příliš nevyhledávají. Oproti tomu překvapivé pro mě bylo zjištění, že žáci jako druhou nejčastější odpověď volily bod c), tedy že během týdne čtou více než tři dny.

Předpokládala jsem totiž, že tato odpověď bude procentuelně nejméně zastoupená. Výsledek tedy ukazuje, že stále existují opravdoví milovníci knih, kteří čtou hodně a pravidelně a kniha tak zřejmě k jejich životu neodmyslitelně patří. Zároveň se domnívám, že pokud žák čte tak často, čtení ho nutně musí bavit, jinak by se této činnosti tak nevěnovalo. Jedním z faktorů zapříčiňujícím tak vysoké procento čtenářů však bude jistě i povinná četba,

kteřá je v dotazovaných třídách na ZŠ Kunratice zavedena. V každém případě mě odpověď na 1. otázku mile překvapila. Vzhledem ke skutečnosti, že se čtenářství u žáků ZŠ liší (dle odborných názorů) u dívek a chlapců, i já jsem dotazníky takto diferencovala. Podle mých předpokladů se v odpovědích potvrdilo, že chlapci v tomto věku čtou méně. Téměř polovina z nich 46% zvolila odpověď, že nečtou vůbec, případně pouhý jeden den v týdnu. Druhou nejčastější odpovědí však stejně jako v celkovém průměru byla odpověď označující tři a více dní v týdnu. Odpovědi dívek se rozložily téměř shodně do všech tří možností, s tím že o nepatrné procento převládala odpověď b), tj. že dotyčná čte 2-3 dny v týdnu. Mohu tedy shrnout, že rozdíl mezi děvčaty a chlapci byl poměrně značný, co se týče naprostých „nečtenářů“. Uvedený výsledek zcela koresponduje se závěry odborníků, kteří se shodují na tom, že dívky ve školním věku jsou většími čtenářkami, přičemž jedním z faktorů je i jejich pečlivější přístup ke školním povinnostem a větší úcta k autoritám vyučujících. Dívky tedy ve větší míře plní školní zadání, jakým je i již zmíněná povinná četba.

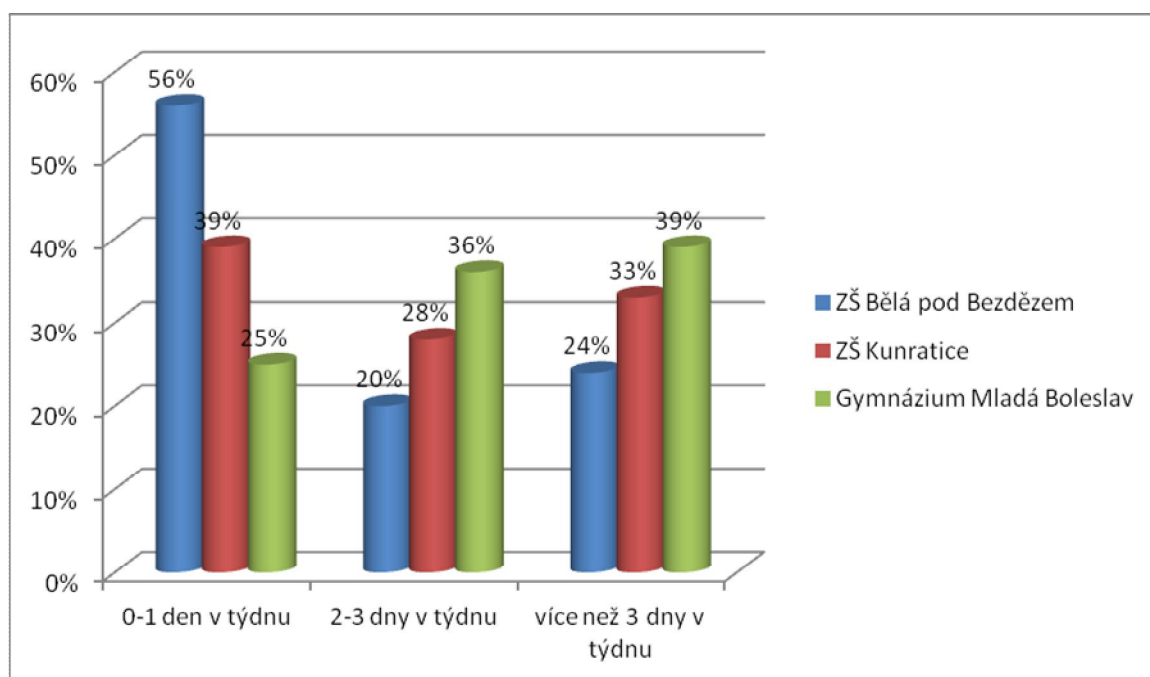
2.1.3. Gymnázium Mladá Boleslav

Po vyhodnocení odpovědí na otázky dotazníku se potvrdil můj původní předpoklad, že se přístup k četbě na této škole bude odlišovat od přístupu žáků na základních školách.

Na první otázku dotazníku odpovědělo 25% respondentů, že čtou 0-1 den v týdnu. Silnější procentuelní zastoupení pak měla odpověď 2-3 dny v týdnu (35%). Odpovědi dívek a chlapců se nejvíce lišily u možnosti četby 2-3 dny v týdnu, kdy tuto odpověď označilo 26% chlapců a 37% dívek. Tzv. „nečtenářů“ se tedy na osmiletém gymnáziu objevilo ze všech dotazovaných škol nejméně a musím se přiznat, že jsme takový výsledek předpokládala, neboť uvedená škola má výborné reference a prokazatelné výsledky. Jako v obou výše uvedených případech, i zde se dívky projeví jako větší čtenářky než chlapci s tím, že mám za to, že příčiny tohoto jevu jsou u všech testovaných škol zásadně shodné.

Tabulka 1

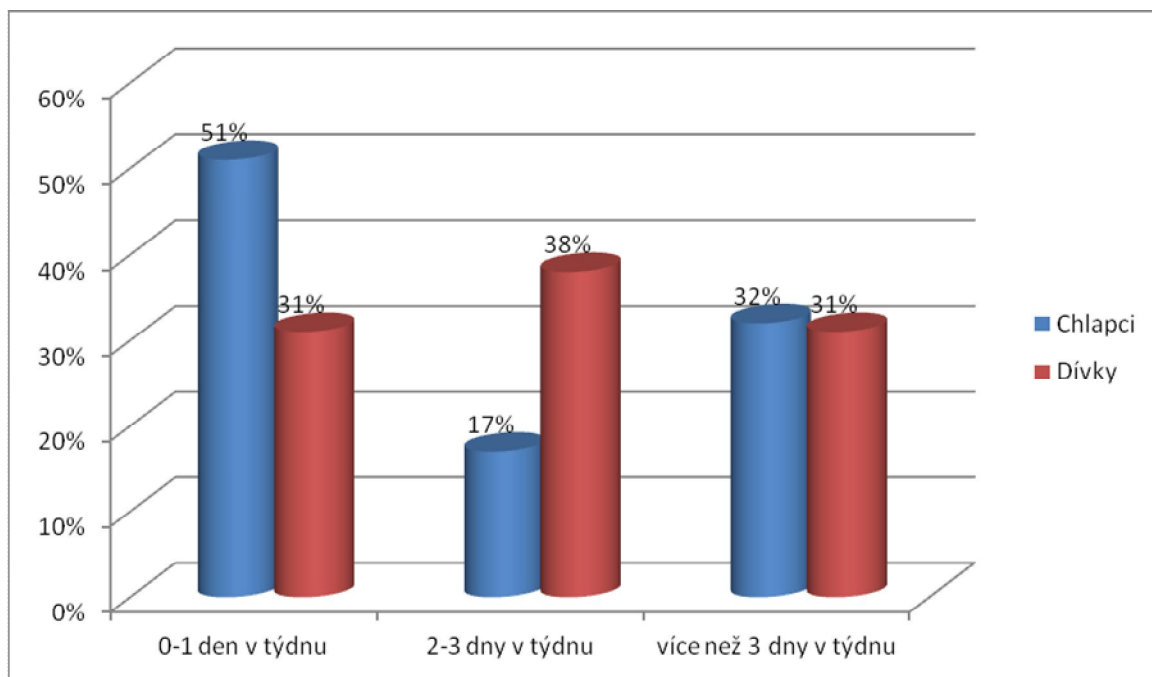
Otázka č. 1 Jak často si čteš?	0-1 den v týdnu	2-3 dny v týdnu	více než 3 dny v týdnu
ZŠ Bělá pod Bezdězem	56%	20%	24%
ZŠ Kunratice	39%	28%	33%
Gymnázium Mladá Boleslav	25%	36%	39%

Graf č. 1

Tabulka 2

Otázka č. 1 Jak často si čteš?	0-1 den v týdnu	2-3 dny v týdnu	Více než 3 dny v týdnu
Chlapci	51%	17%	32%
Đívky	31%	38%	31%

Graf č. 2

2.2. Otázka č. 2: „Jak dlouho si čteš?“

2.2.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem

Na tuto otázku nejvíce dotazovaných (41%) odpovědělo, že čtou 16-60 minut. Toto množství lze hodnotit pozitivně, protože z těchto dětí se postupem času mohou stát náruživí čtenáři. Fakt, že v době, kdy na žáka působí tolik lákavých aktivit jako je například sledování televize, počítač a další, usedne žák, byť jen na 15 minut ke knize, lze hodnotit velmi kladně.

Celkem 22% dětí čte více než 60 minut. Zde již lze opravdu hovořit o zálibě.

Zbýlých 37% dotazovaných nevěnuje čtení čas vůbec, či maximálně 15 minut. Zde by měla pozitivně zapůsobit škola a pochopitelně rodina. Vždyť čtení pomáhá žáku rozšiřovat si slovní zásobu i všeobecně se vzdělávat.

Při porovnání doby, kterou tráví nad knihou chlapci a dívky, jsem zjistila, že děvčata tráví nad knihou všeobecně více času. Ve skupině čtenářů, kteří čtou jen 0-15 minut denně byl jejich podíl pouhých 22 %, zatímco chlapců bylo 50 %. Ve skupině žáků, které čtou 16-60 minut byl rozdíl mezi chlapci (39 %) a děvčaty (44 %) malý, ale mezi respondenty, kteří čtou více než 60 minut, děvčata jasně převládala (34 %) oproti chlapcům (11 %). Výsledky

ukázaly pozitivnější přístup dívek ke čtení, což je ovšem možno z velké části přičítat věku dotazovaných. Mile mě překvapil počet žáků, kteří se čtení věnují více než 1 hod. denně, předpokládala jsme totiž, že toto procento bude výrazně nižší.

2.2.2. ZŠ Kunratice

Většina dotazovaných (63 %) z inovativní školy v Kunraticích odpověděla, že si čte 16-60 minut denně. Takto odpovědělo 54 % chlapců a 74 % dívek.

Nejméně respondentů (14 %), a to chlapci (13 %) a dívky (15 %), označilo možnost, že čtou více než 60 minut.

Možnost, že čtou 0-15 minut denně pak označilo 23 % dětí. Z toho 33 % chlapců a 11% dívek.

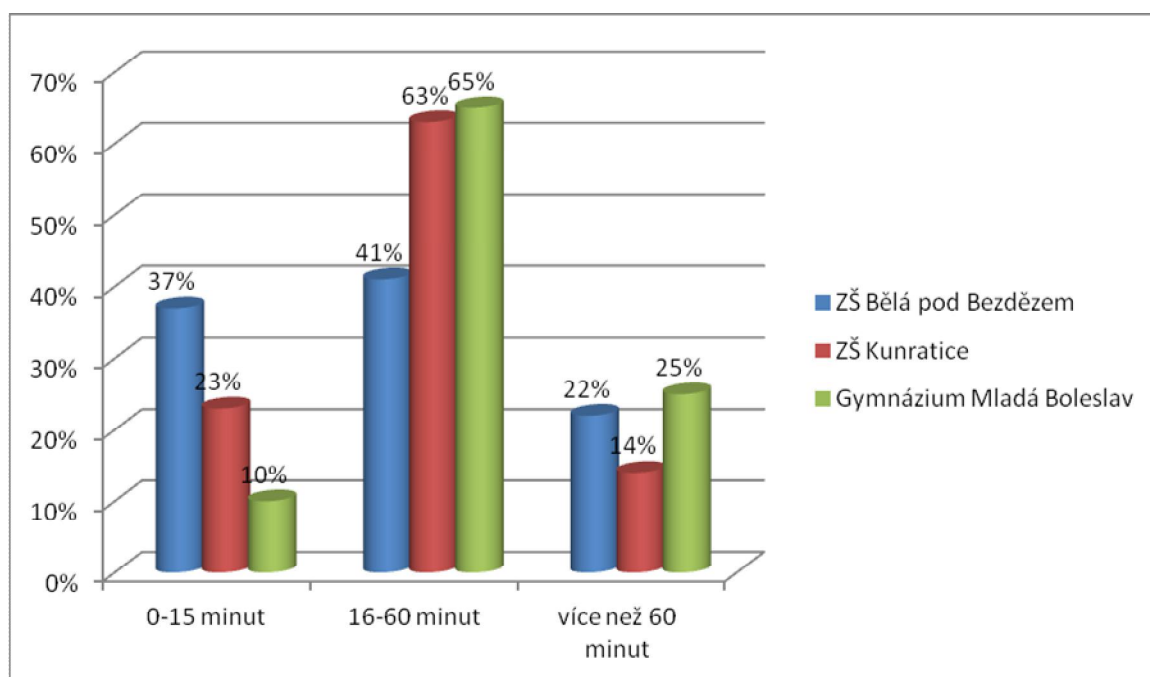
Uvedené odpovědi mě nijak nepřekvapily, předpokládala jsem takový výsledek. Opět se však ukázalo, že žáci na ZŠ Kunratice mají ke čtení blíže, než žáci z základní školy na malém městě.

2.2.3. Gymnázium Mladá Boleslav

Na gymnáziu v Mladé Boleslavi rovněž většina dotazovaných uvedla, že čtou 16-60 minut (65 %) a to chlapci i dívky ve vzácné shodě (67 % ku 65 %). Na rozdíl od školy v Kunraticích, však čtení 0-15 minut uvedlo jen 10 % tázaných, z čehož bylo 7 % chlapců a 12 % dívek. Čtení po dobu více než 60 minut uvedlo do dotazníku dokonce 25 % žáků. Podíl chlapců a dívek se mnoho nelišil. U hochů činilo procento respondentů 29 % a u děvčat 23 %. Osmileté gymnázium tedy opět v této otázce drží prim co do množství neaktivnějších čtenářů.

Tabulka 3

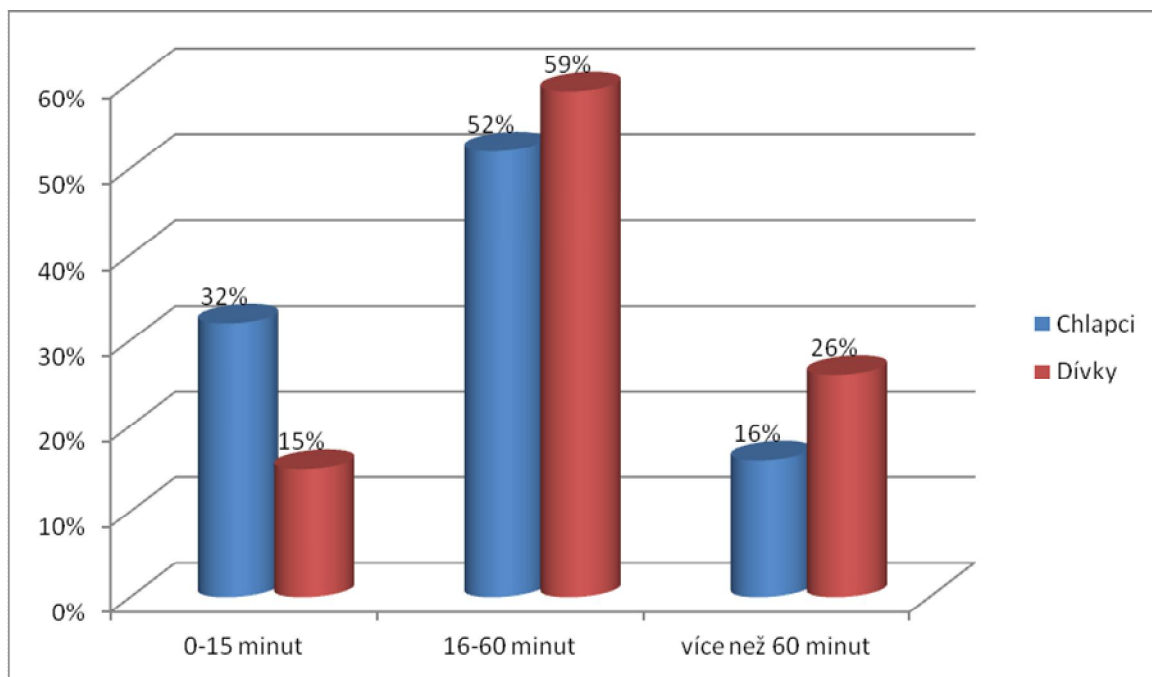
Otázka č. 2 Jak dlouho si čteš?	0-15 minut	16-60 minut	více než 60 minut
ZŠ Bělá pod Bezdězem	37%	41%	22%
ZŠ Kunratice	23%	63%	14%
Gymnázium Mladá Boleslav	10%	65%	25%

Graf č. 3

Tabulka 4

Otázka č. 2 Jak dlouho si čteš?	0-15 minut	16-60 minut	více než 60 minut
Chlapci	32%	52%	16%
Đívky	15%	59%	26%

Graf č. 4

2.3. Otázka č. 3: „Podle čeho si knihu vybíráš?“

Žáci měli volbu mezi doporučením od kamaráda, rodičů nebo učitele. Dále z jiného důvodu, pod čímž je možno si představit výběr dle vlastní iniciativy žáka, tedy dle jeho zájmů.

Všechny hodnocené skupiny výrazně preferují výběr knihy dle vlastní iniciativy a staví tuto možnost na prvé místo. V celkovém hodnocení všech žáků je tato skutečnost vyjádřena hodnotou 59 %. Přičemž u jednotlivých škol a chlapců a dívek tato varianta dosahuje od 47 % v případě Gymnázia Mladá Boleslav do 81% u chlapců ze školy v Bělé pod Bezdězem.

Z tohoto výsledného hodnocení vybočují chlapci z Gymnázia Mladá Boleslav, kteří variantu výběru knihy dle vlastní iniciativy uvedly s 37 % až na druhém místě za variantou doporučení od kamarádů.

Jako druhá nejpreferovanější varianta u všech žáků mimo chlapců z Gymnázia Mladá Boleslav byla uváděna varianta výběru dle doporučení kamarádů. V celkovém hodnocení

všech žáků je tato skutečnost vyjádřena hodnotou 30 %. Hodnota u jednotlivých kategorií kolísá mezi 11 % u chlapců ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem až po 42 % u dívek ZŠ z Kunratic.

Z tohoto hodnocení pochopitelně vybočují výsledky chlapců z Gymnázia Mladá Boleslav, kteří s 48% uvedli tuto variantu na prvé místo. Tyto odlišné výsledky si vysvětlují větší soudržností chlapců této třídy. Předpokládám, že spolu tráví více volného času a více diskutují své poznatky a zkušenosti.

Třetí a čtvrtou příčku obsadily odpovědi: výběr na doporučení učitele se 7% a výběr na doporučení rodičů se 4 %.

Vzhledem ke střídavým výsledkům těchto variant uvedených v předchozím odstavci u jednotlivých skupin žáků a k nízkým rozptylům jednotlivých hodnot u těchto skupin je rozdíl mezi těmito variantami statisticky nevýznamný.

Uvedené výsledky vypovídají v první řadě o již značné duševní samostatnosti žáků tohoto věku. Žáci mají již své zájmy a preference, které si chtějí samostatně prohlubovat a rozšiřovat. Výsledky svědčí o upřednostňování individuálního přístupu k novým podnětům a vědomostem, oproti přístupu skupinovému například na doporučení učitelů. Výsledky též vypovídají něco o vztahu žáků této věkové skupiny ke svým rodičům a učitelům, tedy k dospělým. Domnívám se, že většina žáků je ve stádiu revolty proti názorům dospělých.

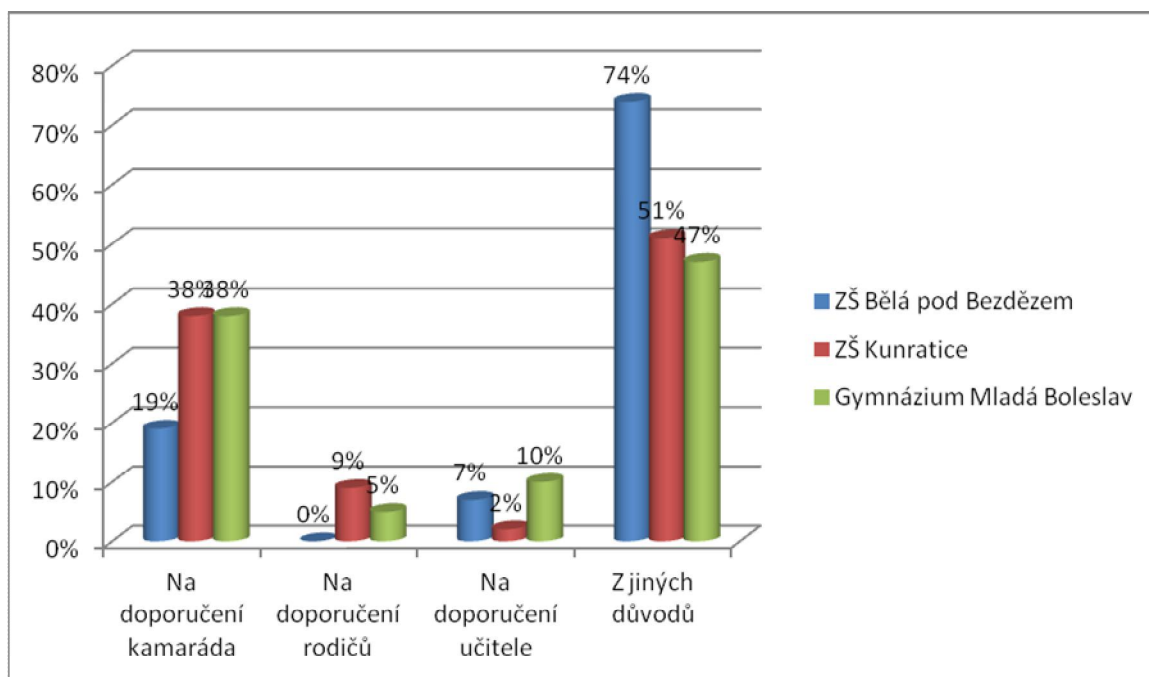
Výsledky hovoří o snaze žáků této věkové skupiny o osamostatnění a hledání vlastních cest a vlastních způsobů řešení problémů. V tomto ohledu vnímám výsledné hodnoty jako pozitivní.

Z pohledu výchovného působení rodičů a školy ovšem výsledky nelze hodnotit zcela pozitivně. Propastný procentuální rozdíl mezi jednotlivými variantami výběru knih v neprospěch doporučení učitelů a rodičů může vypovídat o ne příliš kvalitním fungování rodičů a školy. Domnívám se, že učitelé podlehli všeobecnému zevšeobecňujícímu trendu o nevychovanosti a neposlušnosti žáků. Nesnaží se dostatečně porozumět této věkové skupině žáků a nedaří se jim zaujmout pozornost a získat jejich důvěru. Přičemž vycházím z předpokladu, že mnohdy chování některých žáků je za hranicí slušnosti a zvladatelnosti.

V případě rodičů hovoří výsledky v obdobném duchu, kdy rodiče v současné uspěchané době mají na děti podstatně méně volného času.

Tabulka 5

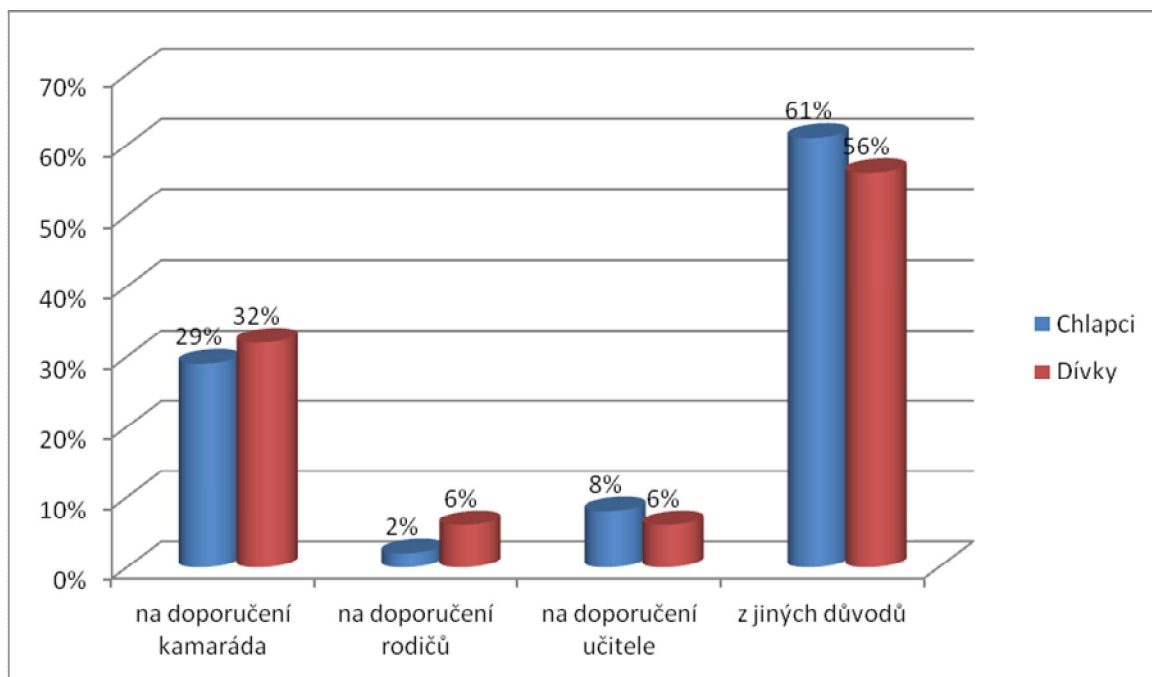
Otázka č. 3 Podle čeho si knihu vybíráš?	Na doporučení kamaráda	na doporučení rodičů	na doporučení učitele	z jiných důvodů
ZŠ Bělá pod Bezdězem	19%	0%	7%	74%
ZŠ Kunratice	38%	9%	2%	51%
Gymnázium Mladá Boleslav	38%	5%	10%	47%

Graf č. 5

Tabulka 6

Otázka č. 3 Podle čeho si knihu vybíráš?	Na doporučení kamaráda	Na doporučení rodičů	Na doporučení učitele	Z jiných důvodů
Chlapci	29%	2%	8%	61%
Đívky	32%	6%	6%	56%

Graf č. 6

2.4. Otázka č. 4: „Jaký žánr knih upřednostňuješ?“

2.4.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem

V odpovědi na tuto otázku se ukázalo, že v ZŠ Bělá pod Bezdězem je pro žáky tohoto věku nejpřitažlivější dobrodružná a romantická literatura. Dobrodružnou literaturu volilo 21 % dotázaných a romantickou 18 %. Oblíbené jsou i knihy historické 15 % a žánr sci-fi 15 %. Encyklopedie by pro četbu zvolilo 5 % tázaných a odbornou literaturu jen 2 %. Celých 21 % respondentů uvedlo, že čtou jiné žánry.

Při porovnání preferencí děvčat a chlapců se potvrdil původní předpoklad, že děvčata, která se navíc nacházejí právě ve věku puberty, budou upřednostňovat knihy romantické (41 %) a chlapci je díky svému naturelu číst nebudou (0 %). Čtení historických knih se věnují obě pohlaví příležitostně stejně. Je tu mírná převaha preferencí u chlapců, z nichž se věnuje tomuto žánru 17 %, zatímco děvčat 13 %. Tato vyrovnanost je dána tím, že v historických románech si děvčata najdou svoji romantiku a chlapci zde objeví své oblíbené siláky a hrdiny „bez bázně a hany“. U žánru sci-fi převládali čtenáři nad čtenářkami v poměru 19 % ku 9%. Odborná literatura byla čtena oběma pohlavími stejně (3%). Chlapci v Bělé pod Bezdězem

četli častěji encyklopedie (14 %). Žádná z děvčat neuvedla, že encyklopedie čte. Překvapilo mě, že dobrodružnou literaturu dle výsledků dotazníku čte více dívek (31 %) než chlapců (11 %). Tato zvláštnost pravděpodobně vyplynula z toho, že nadpoloviční většina chlapců zde neuvedla žádnou odpověď.

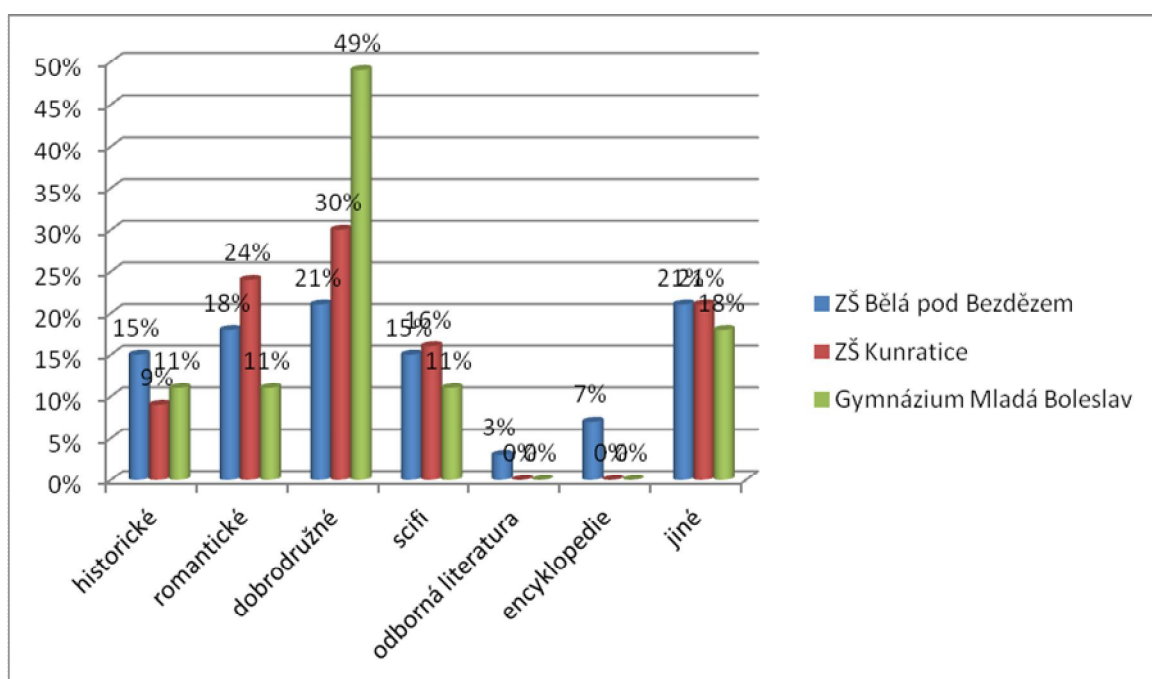
2.4.2. ZŠ Kunratice a Gymnázium Mladá Boleslav

Žáci ze školy v Kunraticích odpověděli na tuto otázku následovně. Nejčtenější byla dle respondentů literatura dobrodružná. O něco méně čteny byly knihy romantické a jiné. Ke čtení odborné literatury a encyklopedií se nepřihlásil nikdo. Na gymnáziu v Mladé Boleslavi téměř polovina dotázaných (49 %) odpověděla, že čtou knihy dobrodružné. Zajímavé bylo zjištění, že žáci z výběrové školy v Mladé Boleslavi čtou stejnou měrou knihy historické, romantické i sci-fi. Ve všech případech šlo o 11 % dotázaných. Nikdo neodpověděl, že by četl knihy odborné a encyklopedie stejně jako v ZŠ Kunratice.

Při porovnání preferencí různé literatury se ve škole ke čtení romantických knih přihlásila v Kunraticích nadpoloviční většina dívek (53 %) a žádní chlapci (0 %), ale na gymnáziu v Mladé Boleslavi tuto literaturu četlo pouze 15 % dívek a nezvykle 7 % chlapců. Stejně jako v kunratické škole, byla i v Mladé Boleslavi jako nejoblíbenější jak mezi chlapci, tak mezi dívkami uvedena literatura dobrodružná, přičemž byla na obou školách preferována o něco více chlapci. Knihy sci-fi v Kunraticích četli pouze chlapci (29 %) a v Mladé Boleslavi byla oblíbenost této literatury u obou pohlaví přibližně stejná. Výsledky vypovídají o skutečnosti, že žáci tohoto věku preferují jiné knižní žánry podle svého pohlaví. Dívky preferují knihy romantické a chlapci nejvíce knihy dobrodružné. Bližší vyjádření k této problematice pak uvádím v závěrečné části své bakalářské práce.

Tabulka 7

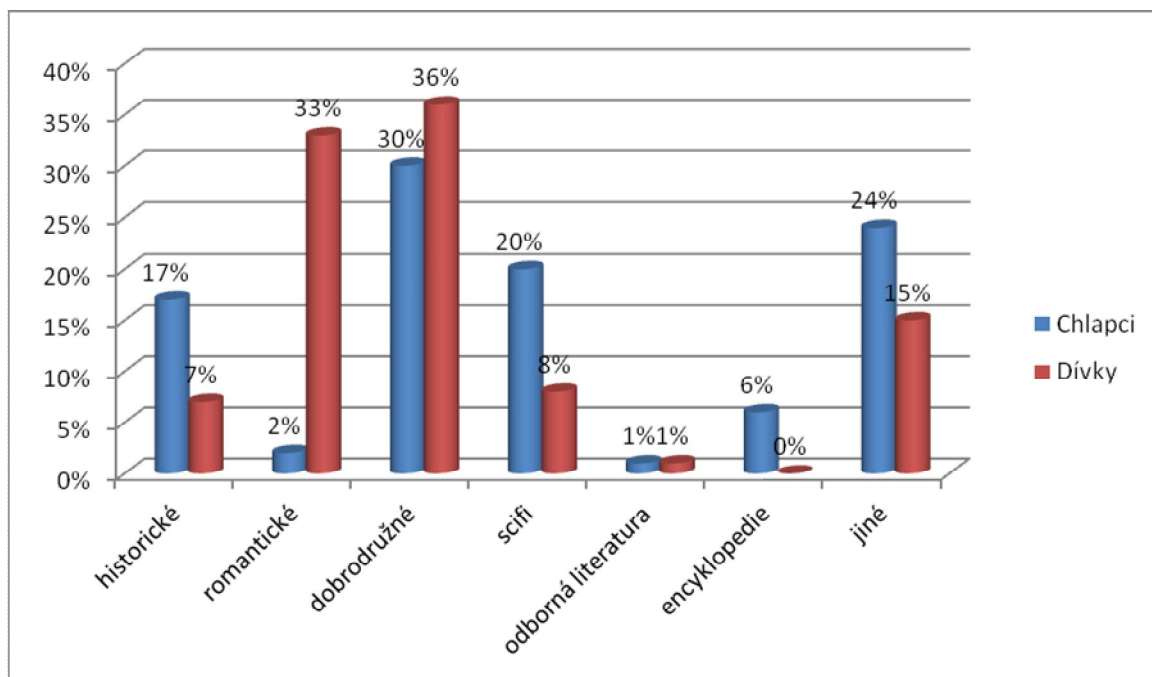
Otázka č. 4 Jaké žánry knih upřednostňuješ?	Historické	romantické	dobrodružné	scifi	Odborná literatura	encyklopedie	jiné
ZŠ Bělá pod Bezdězem	15%	18%	21%	15%	3%	7%	21%
ZŠ Kunratice	9%	24%	30%	16%	0%	0%	21%
Gymnázium Mladá Boleslav	11%	11%	49%	11%	0%	0%	18%

Graf č. 7

Tabulka 8

Otázka č. 4 Jaké žánry knih upřednostňuješ?	Historické	romantické	dobrodružné	scifi	Odborná literatura	encyklopedie	jiné
Chlapci	17%	2%	30%	20%	1%	6%	24%
Dívky	7%	33%	36%	8%	1%	0%	15%

Graf č. 8

2.5. Otázka č. 5: „Přiřad' k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).“

Žáci měli ohodnotit pořadí svých zájmů, konkrétně mezi čtením, internetem, kamarády, učením a sportem. Hodnocení probíhalo klasifikací od 1 do 5, přičemž byl použit školní systém. 1 – nejoblíbenější, 5 – nejméně oblíbený.

Nejoblíbenější činností u většiny hodnocených skupin, s pořadím 1 a značným rozdílem v hodnotě známek mezi dalším pořadím, byl uváděn pobyt s kamarády. Tento výsledek hodnotím velmi pozitivně, neboť svědčí o upřednostnění nejpřirozenějšího způsobu dětské zábavy. Výsledek popírá domněnky některých dospělých o tom, že děti přestávají žít běžným životem a utíkají se pouze k virtuální realitě pomocí připojení k internetu.

Výjimkou v tomto hodnocení je vyjádření chlapců ze Základní školy v Bělé pod Bezdězem. Ti pouze nepatrným rozdílem známkou 1,7 upřednostnili zábavu na internetu oproti pobytu s kamarády hodnoceného známkou 1,9. Dívky z této školy sice uvedly jako nejoblíbenější druh činnosti pobyt s kamarády ohodnoceno známkou 1,7. Pobyt na internetu zařadily na druhou pozici ovšem s nepatrným rozdílem známkou 2,1. Důvod tohoto

hodnocení spatřuji v tom, že mezi žáky školy v Bělé pod Bezdězem jsou i děti migrantů z jiných zemí. Tito pochopitelně teprve hledají kamarády u svých nových vrstevníků a více se utíkají k připojení na internet. Pomocí internetu jistě též udržují kontakty se svými dřívějšími příbuznými a kamarády.

Na druhém místě oblíbenosti, s již zmíněnou výjimkou, se ve školách v Mladé Boleslavi i v Kunraticích umístila u dívek i chlapců sportovní činnost. Tato skutečnost je opět veskrze pozitivní. S tímto výsledkem by měli být seznámeni všichni političtí a pedagogičtí činitelé na komunální i centrální úrovni. Výsledek svědčí o velkém zájmu dětí tohoto věku žít zdravě a sportovat. Odpovědní činitelé by toto měli vzít do úvahy a okamžitě prosazovat budování hřišť, parků a míst, kde by se žáci mohli této činnosti věnovat. Nemusím zmiňovat, že tato oblast veřejného života je u nás značně omezena nedostatkem přístupných sportovišť a hřišť. S jejich úbytkem navíc dochází k finanční nedostupnosti zbylých sportovních zázemí. Zmíněný výsledek ukazuje i nový pohled na skutečnost zhoršující se fyzické zdatnosti dětí.

Třetí nejoblíbenější činností je pro žáky školy v Mladé Boleslavi a Kunraticích surfování na internetu. Kromě dívek ze školy v Kunraticích, které raději čtou. Tato informace je pochopitelná s ohledem na množství informací, které internet skýtá. V neposlední řadě nabízí internet přímou komunikaci i mezi více účastníky, což je pro tyto žáky velice lákavé a zábavné. Žáci z Bělé pod Bezdězem zařadily na třetí příčku oblíbených činností sportovní činnost, což je zdůvodněno v předešlém odstavci nutností dětí z utečeneckých rodin častěji pobývat na internetu.

Čtení se umístilo v pořadí oblíbenosti u všech žáků s výjimkou dívek ze školy v Kunraticích (třetí místo) na předposledním čtvrtém místě. Toto umístění vnímám jako odpovídající v kontextu nabízených činností. Toto umístění kopíruje stávající možnosti a potřeby školních dětí. Mohu pouze doufat, že většina žáků nalezne a zvolí kvalitní četbu. V přehršli dnešní nabídce, kdy na pultech knihkupectví leží vedle sebe bez rozlišení kvalitní autoři a bezcenný knižní brak, by bylo dobré zamyslet se nad způsobem nabídky knižních titulů. V případě, že žáci nečtou knižní kritiky v literárních časopisech, je zcela nemožné se v knižní nabídce orientovat. Zde spatřuji velkou možnost pedagogů českého jazyka na

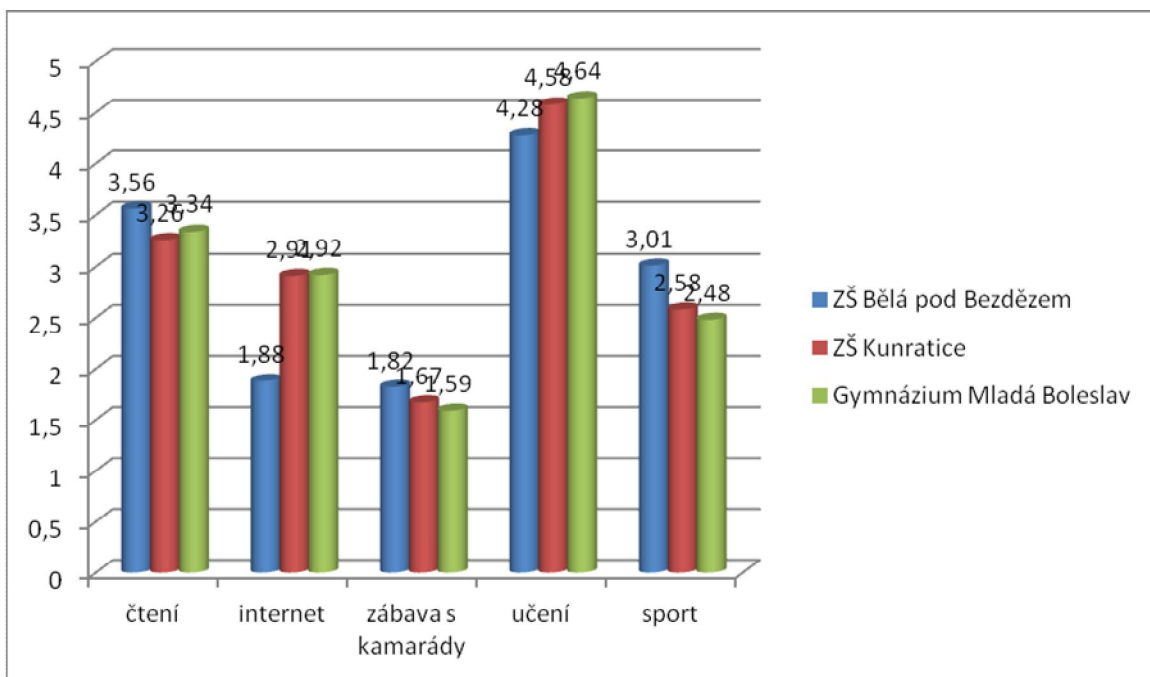
školách všech stupňů a kategorií sledovat knižní tituly a provádět jejich hodnocení. Tato hodnocení pak pravidelně zveřejňovat a zpřístupňovat svým žákům. Domnívám se, že tato činnost by přinesla značné zlepšení kvality čtené literatury a tím by podpořila duševní růst žáků správným směrem.

Domnívám se, že znalosti a zkušenosti získané četbou kvalitních knih mají na žáky výraznější vliv než drobtovité a roztržité poznatky získané z internetu. Je smutnou skutečností, že někteří dnešní pedagogové kladou větší důraz na výuku povrchních počítačových prezentací čehokoli oproti pomoci žákům s výběrem kvalitní četby. Ztotožnění se dětí s výrazným knižním hrdinou pomáhá dětem vytvořit si a zachovat silnou morální osobnost. Příklady knižních hrdinů ukazují dětem, v čem spočívají trvalé a dlouhodobé kvality života. Blahodárný vliv kvalitní knihy na vývoj žáka je zvláště patrný v dnešní uspěchané době plné povrchních konzumních podnětů.

Poslední v pořadí oblíbených činností získalo u všech škol a pohlaví učení. Toto umístění odpovídá věku zpovídaných žáků. Tito žáci ještě nedokáží plně posoudit důležitost jednotlivých činností pro následující život. Při vzpomínce na vlastní dětství jejich názor plně respektuji. Domnívám se, že v příštích letech se ve svém nazírání na jednotlivé činnosti posunou tím správným směrem. Poznají a pochopí blahodárnost těžce nabytých vědomostí a znalostí pro svůj další život a hlavně pro mezilidské vztahy. Pochopí, že ke správnému cíli vede vždy ta obtížnější cesta. Pochopí, že pro kvalitní mezilidský vztah musí mít jednak dostatek charakteru ale neméně píle a znalostí.

Tabulka 9

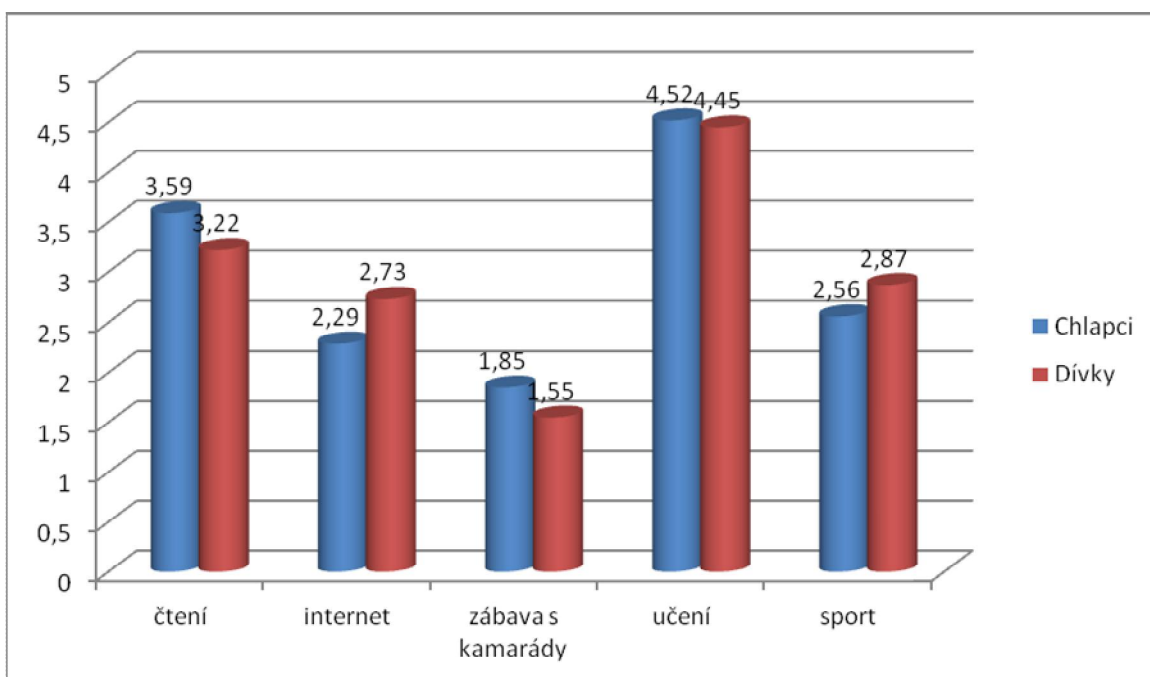
Otázka č. 5 Přiřad' k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíc e baví (žádná známka se nesmí opakovat).	Čtení	internet	zábava s kamarády	učení	sport
ZŠ Bělá pod Bezdězem	3,56	1,88	1,82	4,28	3,01
ZŠ Kunratice	3,26	2,91	1,67	4,58	2,58
Gymnázium Mladá Boleslav	3,34	2,92	1,59	4,64	2,48

Graf č. 9

Tabulka 10

Otázka č. 5 Přiřad' k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).	čtení	internet	zábava s kamarády	učení	sport
Chlapci	3,59	2,29	1,85	4,52	2,56
Đívky	3,22	2,73	1,55	4,45	2,87

Graf č. 10

2.6. Otázka č. 6: „S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?“

Žáci se vyjádřili, zda se o četbě baví s rodiči, se sourozenci, s učiteli, s kamarády nebo jiné možnosti, tedy předpokládám variantu, kdy o tom, co čtou, se nebaví.

Dívky i chlapci ze škol v Mladé Boleslavi a Kunraticích a dívky z Bělé pod Bezdězem zvolili jako nejčastější variantu hovorů o četbě – s kamarády. Dívky z Bělé tuto variantu zvolily dokonce v 60 % případů. Žáci z Mladé Boleslavi tuto variantu uvedly také s významnou převahou (56 % ze všech možností). Odpovědi svědčí o snaze probírat své poznatky z četby se svými vrstevníky, což hodnotím pozitivně.

Ve škole v Bělé pod Bezdězem zvolili chlapci jako nejčastější variantu – jinou možnost, tedy o četbě se zřejmě s nikým nebaví. Tuto variantu zvolili v 63 % případů. Tento výsledek odpovídá zřejmě situaci, kdy děti utečenců se ještě mezi sebou neseznámily dostatečně a udržují si odstup. Ve srovnání s dívkami z téhož prostředí je toto zjištění zajímavé. Dívky se zřejmě snáze sbližují se svými vrstevníky.

Druhá nejčastější varianta u dívek i chlapců ze školy v Mladé Boleslavi je varianta povídání si o četbě s rodiči. Tuto variantu zvolili v 18 % případů. Tento stav je jistě pozitivní, svědčí o dobrém vztahu dětí k rodičům. Ostatní zbylé varianty, tedy se sourozenci, učiteli a jiné možnosti byly zvoleny s téměř shodným výsledkem okolo 10 % případů.

Žáci ze školy v Kunraticích uvedly jako druhou nejčastější variantu, a to se shodným procentuálním vyjádřením 21 % - s rodiči, se sourozenci a jiné možnosti. Jako zanedbatelnou variantu zvolily pohovor o četbě s učiteli.

Žáci ze školy v Bělé pod Bezdězem jako první dvě varianty uvedly povídání si o četbě s kamarády a jiné možnosti u dívek, a tyto varianty v opačném pořadí u chlapců. Procentické zastoupení těchto dvou variant činí v součtu 81 % případů. Na ostatní varianty tedy připadlo zanedbatelné množství případů.

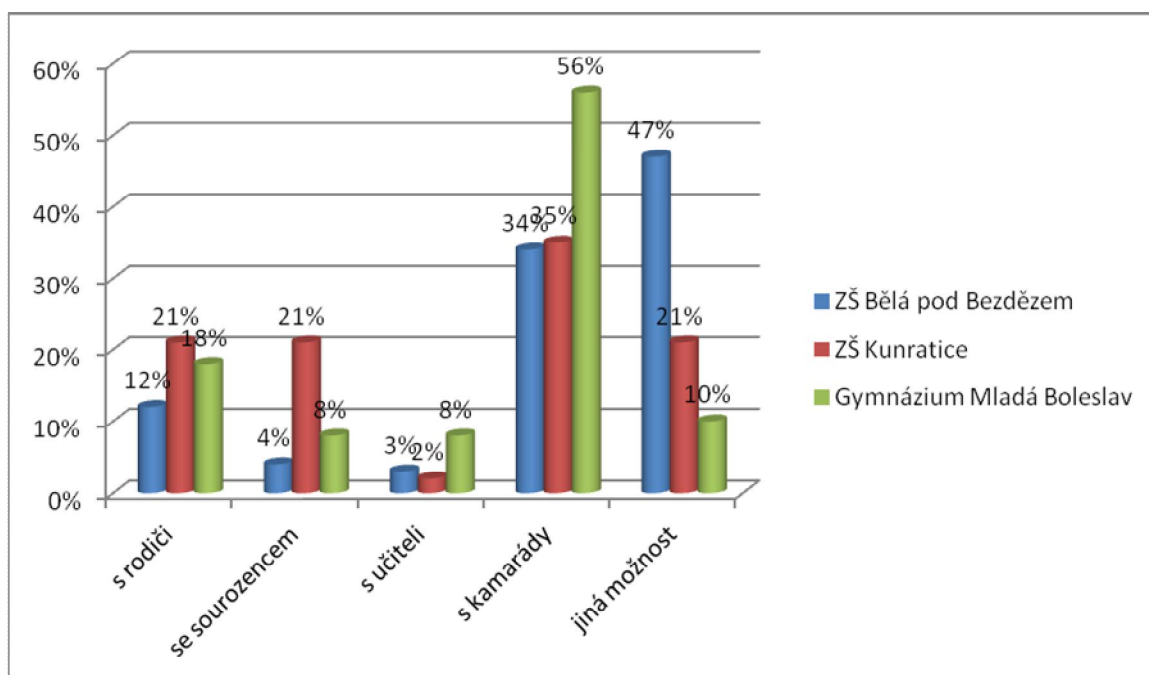
Z uvedených výsledků je patrné, že žáci si rádi povídají o svých poznacích se svými vrstevníky. Tato situace napomáhá vytváření a vytríbování jejich názoru na nové poznatky. Výsledky dětí z Bělé pod Bezdězem nám dokládají, jak obtížná může být situace pro

komunitu dětí vytržených ze svého prostředí. Jen ztěž si dovedeme představit vliv takto obtížné životní situace na dětskou psychiku. O to více bychom měli dětem v podobné situaci pomáhat.

Výsledky nám také ukázaly špatné fungování školy v této oblasti. Variantu povídání si o četbě s učiteli zvolilo výrazně nejméně dětí. Toto zjištění je značně alarmující. Za předpokladu, kdy rodiče mají hlavní roli při výchově charakteru žáka a škola má hlavní roli při výuce žáků, je patrné, že škola svou funkci neplní dle očekávání. Žáci by dle mého názoru měly mít takový vztah se svými učiteli, aby s nimi řešily poznatky a otázky získané čtením knih.

Tabulka 11

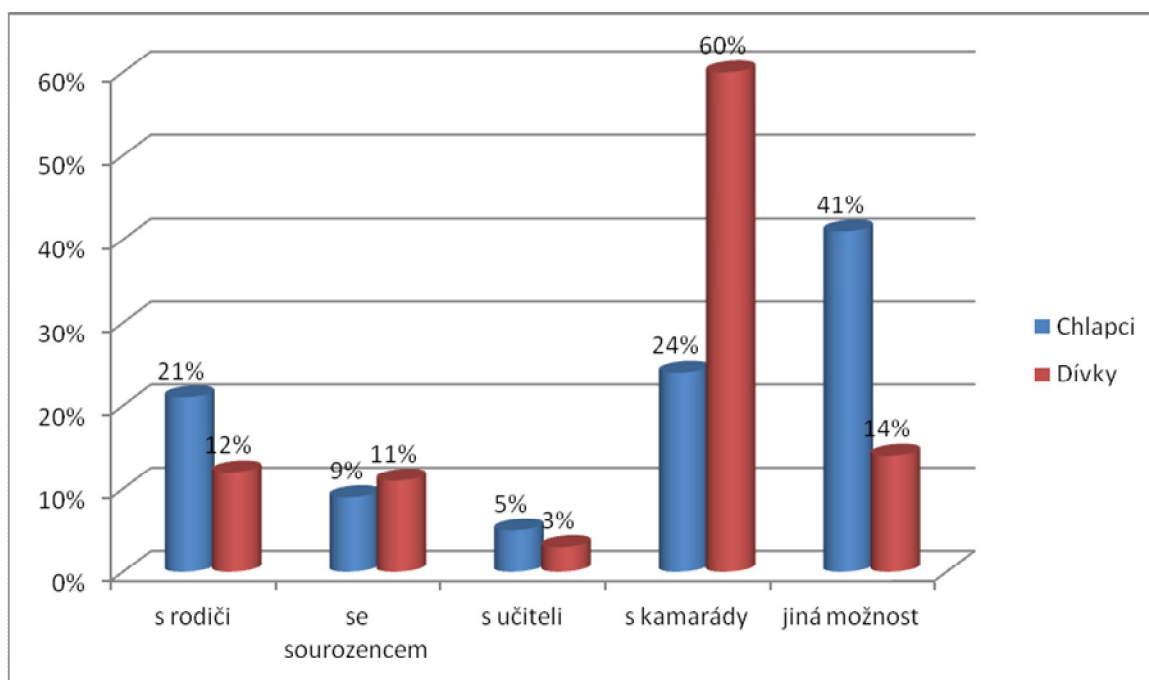
Otázka č. 6 S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?	S rodiči	se sourozencem	s učiteli	s kamarády	jiná možnost
ZŠ Bělá pod Bezdězem	12%	4%	3%	34%	47%
ZŠ Kunratice	21%	21%	2%	35%	21%
Gymnázium Mladá Boleslav	18%	8%	8%	56%	10%

Graf č. 11

Tabulka 12

Otázka č. 6 S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?	S rodiči	se sourozencem	s učiteli	s kamarády	jiná možnost
Chlapci	21%	9%	5%	24%	41%
Dívky	12%	11%	3%	60%	14%

Graf č. 12

2.7. Otázka č. 7: „Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?“

Zda se z žáka stane čtenář, závisí do značné míry i na tom, zda mu rodiče četli, když byl malý. Žák jednak při poslechu čtených příběhů rozvíjí fantazii, neboť mu není příběh naservírován v konečné podobě tak, jako v televizi či ve filmu. Musí si samo představit, jak mají vypadat hrdinové a celý příběh si přehrávat ve své hlavě. Žák pak v době, kdy už samo dokáže číst, touží zažívat znovu ona dobrodružství, kdy tvůrcem vzhledu postav i prostředí, kde se děj odehrává, je ono samo. Čtené řádky jsou jen hlavní osnovou, podle níž se vše řídí.

Při porovnání dětí ze tří škol bylo zjištěno, že nejvíce dětí, kterým rodiče jako malým četli, bylo v experimentální škole v Kunraticích. Celkem 95 % tázaných dětí tam odpovědělo na tuto otázku kladně. Odpovědi chlapců a děvčat se mnoho nelišily. Dívkám četli rodiče ve 100 % a chlapcům v 92 % případů.

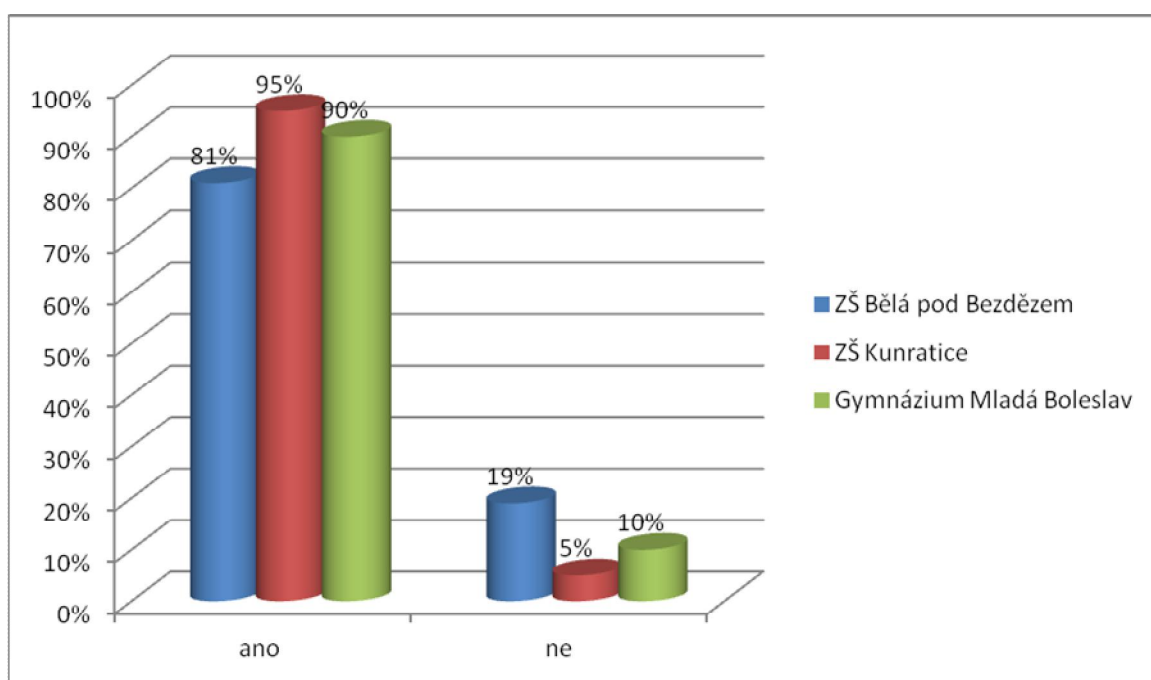
I žáci z gymnázia v Mladé Boleslavi často na danou otázku odpovídaly kladně. Celkem 90 % respondentů odpovědělo, že jim rodiče jako malým četli. Z odpovědí vyplývá, že rodiče zde četli 93 % chlapců a 88 % děvčat.

Při průzkumu v ZŠ v Bělé pod Bezdězem uvedlo jen 88 % tázaných, že jim rodiče jako malým četli. Zde na otázku kladně odpovědělo 88 % dívek a 75 % chlapců.

Když porovnáme výsledky této otázky na všech třech školách s výsledky odpovědí na otázku „*Jak často a jak dlouho si čteš?*“, ukáže se jasně pozitivní vliv rodičovského čtení. Naštěstí z dotazníku vyplynulo, že zdejší rodiče dětem opravdu poctivě čtou s tím, že mám za to, že tzv. čtení před spaním je u nás hluboce zakořeněno a má veskrze kladný vliv na další vývoj dětí coby čtenářů. Nezbývá než věřit, že se podaří přenést četbu i do pozdějšího věku žáka, ať již prostřednictvím jeho rodiny, či školy, která zatím dle výsledků dotazníků neslaví na tomto poli přílišné výsledky.

Tabulka 13

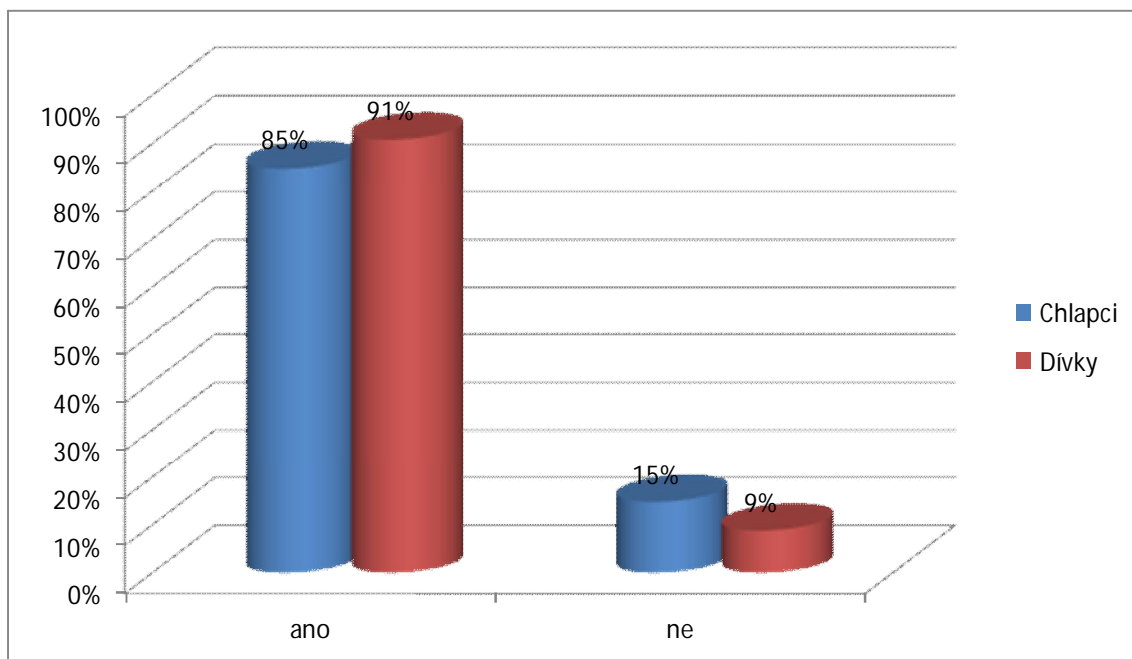
Otázka č. 7 Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?	Ano	ne
ZŠ Bělá pod Bezdězem	81%	19%
ZŠ Kunratice	95%	5%
Gymnázium Mladá Boleslav	90%	10%

Graf č. 13

Tabulka 14

Otázka č. 7 Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?	Ano	ne
Chlapci	85%	15%
Dívky	91%	9%

Graf č. 14

2.8. Otázka č. 8: „Domnívám, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih“

Žáci měli tři možnosti: 0-3 knihy, 4-8 knih a 9 a více knih za rok.

2.8.1. Gymnázium Mladá Boleslav

Žáci ze školy v Mladé Boleslavi se v 67 % domnívají, že jejich vrstevníci přečtou do roka 4 – 8 knih, 26 % dětí se domnívá, že je to 9 a více knih a pouze 7 % si myslí, že vrstevníci čtou pouze do tří knih ročně. Odpovědi dětí zřejmě kopírují vlastní čtenářskou aktivitu a odpovídají typu a vyšší úrovni školy v Mladé Boleslavi. Čtenářská aktivita vyjádřená těmito odpověďmi je dle mého názoru dostatečná. Žáci při dodržení kvality čtených titulů mají dostatek podnětů k duševnímu a charakterovému růstu své osobnosti. Výsledky

ukazují na dobrou práci učitelů této školy. Výsledky jsou i potvrzením vyšších učebních předpokladů a studijních návyků u víceletých gymnázií oproti klasickým devítiletým základním školám.

2.8.2. ZŠ Kunratice

Žáci ze školy v Kunraticích se v 58 % případů domnívají, že jejich vrstevníci čtou 4 – 8 knih ročně. Ovšem na rozdíl od dětí ze školy v Mladé Boleslavi celých 33 % si myslí, že jejich vrstevníci čtou minimálně tedy 0 – 3 knihy ročně. A následně pouhých 9 % dětí uvádí, že jejich vrstevníci zřejmě čtou více než 9 knih ročně. Výsledky opět s vysokou pravděpodobností kopírují vlastní čtenářskou aktivitu. V tomto bodě je patrný rozdíl mezi čtenářskou aktivitou dětí na víceletém gymnáziu a v této základní škole. Práce zdejších pedagogů je v tomto ohledu složitější. O to více by učitelé měli hledat cesty, jak zdejší žáky ke čtení podnítit. Nabízí se například forma čtenářských kroužků a další aktivity typu školních knihoven. Pro zdravý vývoj osobnosti dětí je seznamování s kvalitní literaturou velmi potřebné.

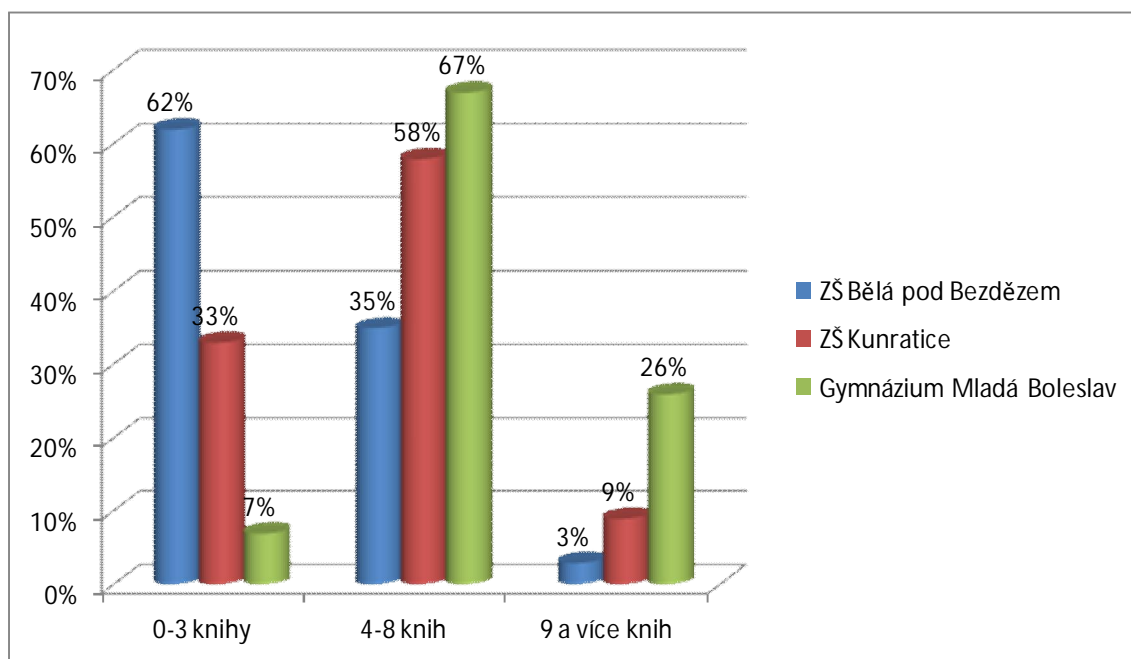
2.8.3. ZŠ Bělá pod Bezdězem

Žáci ze školy v Bělé pod Bezdězem dopadli ve srovnání se zbylými dvěma školami nejhůře. Většina, celých 62 % se domnívá, že jejich vrstevníci čtou velice málo, 0-3 knihy ročně. Ve 35 % případů předpokládají čtenářskou aktivitu vrstevníků v úseku 4-8 knih ročně. Pouze 3 % dětí se domnívají, že vrstevníci čtou více než 9 knih ročně. Výsledky zřejmě korespondují s narušenou situací u dětí z přistěhovaleckých rodin. Domnívám se, že práce učitelů této školy je v mnoha případech obtížnější oproti srovnávaným školám. Na druhou stranu by zdejší pedagogové měli s touto situací počítat a její působení eliminovat zvýšenou aktivitou v oblasti literární výchovy. Nabízí se možnost spolupráce s cizojazyčnými knihovnami a podobné aktivity s pedagogy z mateřských zemí přistěhovaleckých dětí.

Celkové výsledky s přihlédnutím ke specifické situaci ve škole v Bělé pod Bezdězem vnímám mírně pozitivně. Při dnešním obrovském tlaku ostatních pohodlnějších médií je čtenářská aktivita těchto dětí v některých sledovaných skupinách dostačující. Vyšší čtenářská aktivita oproti všeobecně očekávanému minimálnímu čtenářství u dnešních dětí zřejmě souvisí i s kvalitou nabídky ostatních médií. Tato nabídka je z hlediska kvality velice podprůměrná, úroveň informací a jejich formy v periodických tiskovinách, rádiích, televizních programech a na Internetových portálech zřejmě přivádí žáky k četbě kvalitních knih. Zde se ukazuje zdravá osobnost většiny dnešních dětí tohoto věku. I přes všudypřítomný tlak povrchních až hloupých informací a „příběhů“ snaha dětí seznámit se s pravými hodnotami psaného slova většinou zvítězí. Otázkou zůstává, do jaké míry a doby dokáží mladí lidé tomuto tlaku odolávat. Domnívám se, že žáci, které se s kvalitní literaturou seznamují již ve věku základní školní docházky, si tuto vlastnost zachovají až do dospělosti.

Tabulka 15

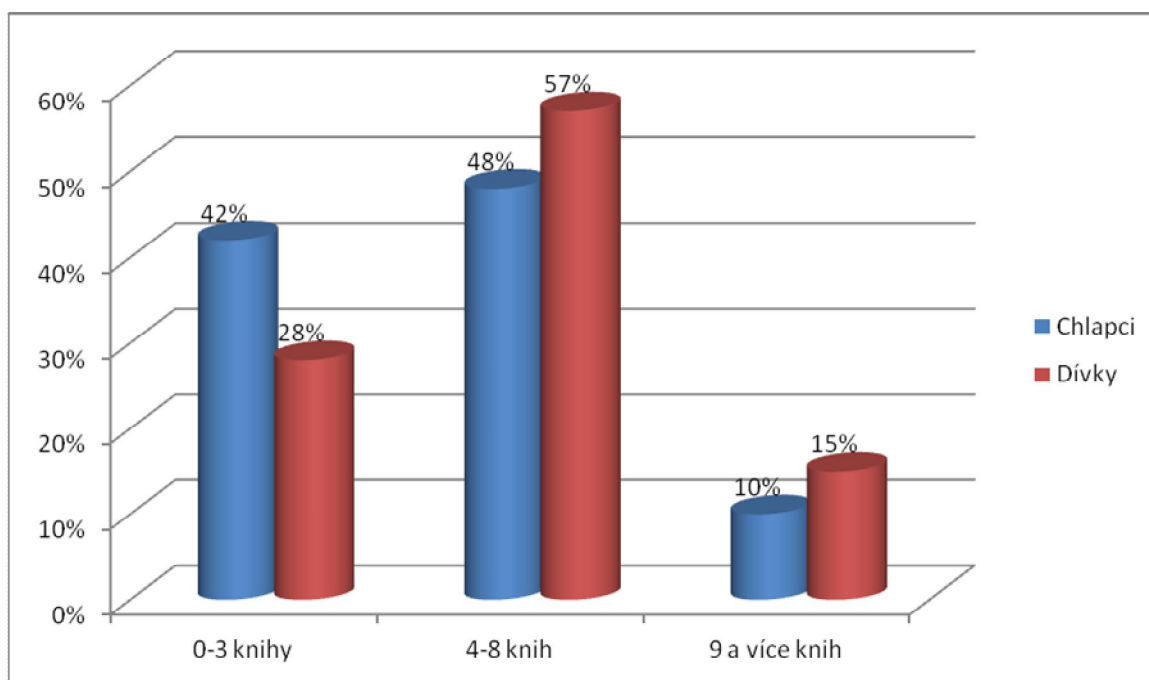
Otázka č. 8 Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih.	0-3 knihy	4-8 knih	9 a více knih
ZŠ Bělá pod Bezdězem	62%	35%	3%
ZŠ Kunratice	33%	58%	9%
Gymnázium Mladá Boleslav	7%	67%	26%

Graf č. 15

Tabulka 16

Otázka č. 8 Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih.	0-3 knihy	4-8 knih	9 a více knih
Chlapci	42%	48%	10%
Dívky	28%	57%	15%

Graf č. 16

2.9. Otázka č. 9: „Pokládám povinnou školní četbu za **důležitou**?“

Školní četba má za úkol přimět i „nečtenáře“ usednout ke knize a okusit ten zvláštní pocit, kdy si člověk sám ve své hlavě tvoří na základě přečtených stránek příběhy. Také se žáci za přispění školní četby lépe a názorněji seznámí s probíranou látkou. Podobné procento kladných odpovědí, zda žáci považují povinnou školní četbu za důležitou, bylo zaznamenáno v experimentální škole v Kunraticích (51 %) a na gymnáziu v Mladé Boleslavi (53 %). Žáci v ZŠ v Bělé pod Bezdězem považovali povinnou školní četbu za důležitou pouze v (29 %).

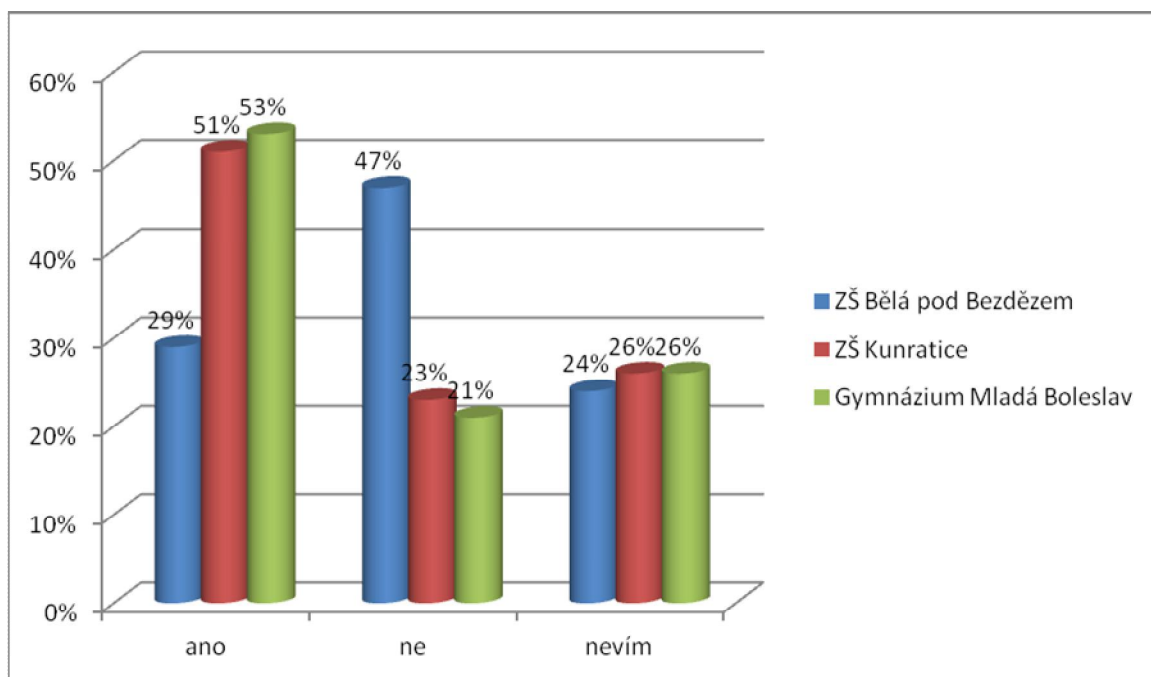
Ve všech monitorovaných školách uznávala důležitost povinné školní četby především děvčata. Zvláště velký rozdíl mezi názory chlapců a dívek se projevil v ZŠ Bělá pod Bezdězem, kdy kladně odpovědělo 41 % dívek a jen 19 % chlapců. Na gymnáziu

v Mladé Boleslavi a na ZŠ v Kunraticích se názory chlapců a dívek na tuto otázku moc nelišily.

Problematika povinné školní četby bývá odbornou veřejností často diskutována s tím, že většina odborníků se shodne na tom, že povinná školní četba je jednoznačně přínosná, pokud je však správně nastavena. Je velkou chybou pedagogů, pokud jim stačí pouze stručný obsah děje předepsaných knih, žáci totiž v takovém případě často žádnou knihu nečtou, pouze si její obsah najdou na Internetu. Pokud má být povinná školní četba skutečně účinná, je třeba, aby byl kladen důraz na správný a vhodný výběr knih, a aby bylo s přečtenými knihami v hodinách zacházeno odpovídajícím způsobem (např. rozebírání děje, hlavních postav, jejich pohnutek, historického a společenského kontextu díla, apod.) Já sama hodnotím povinnou školní četbu kladně, a to i ze své vlastní zkušenost, neboť byla jedním z faktorů, který mě přivedl ke knihám, poznala jsem díky ní celou řadu zajímavých knižních titulů, které bych si sama jistě nevybrala, avšak objevila jsem v nich nádheru literatury.

Tabulka 17

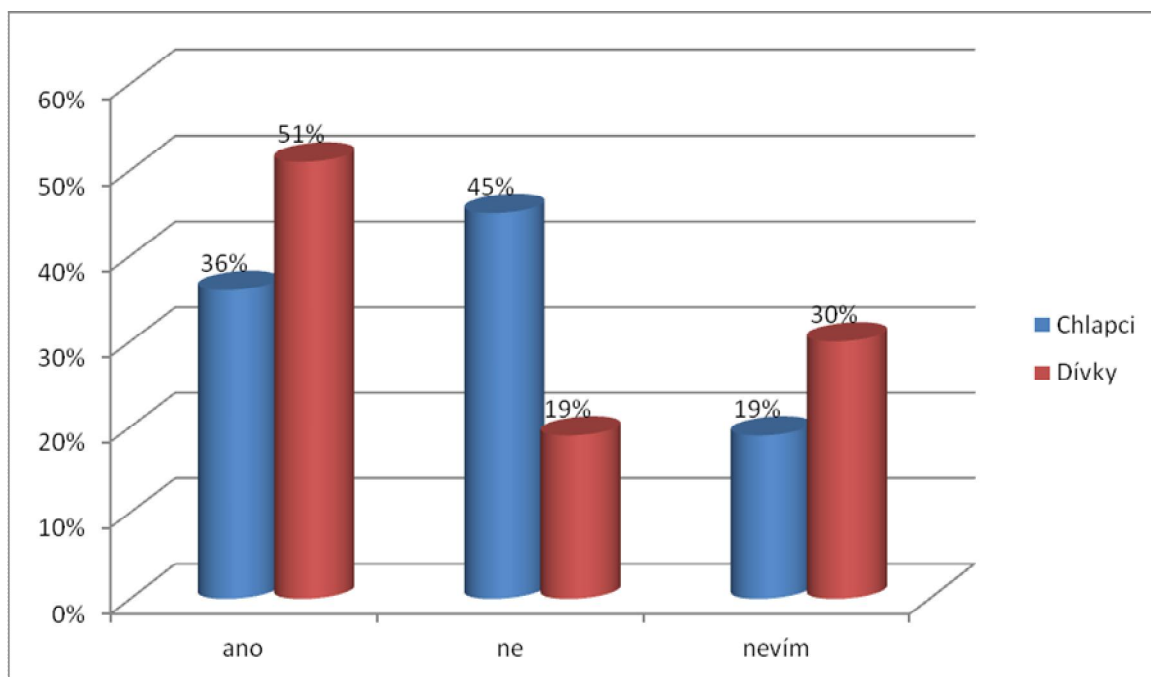
Otázka č. 9 Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?	Ano	ne	nevím
ZŠ Bělá pod Bezdězem	29%	47%	24%
ZŠ Kunratice	51%	23%	26%
Gymnázium Mladá Boleslav	53%	21%	26%

Graf č. 17

Tabulka 18

Otázka č. 9 Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?	Ano	ne	nevím
Chlapci	36%	45%	19%
Đívky	51%	19%	30%

Graf č. 18

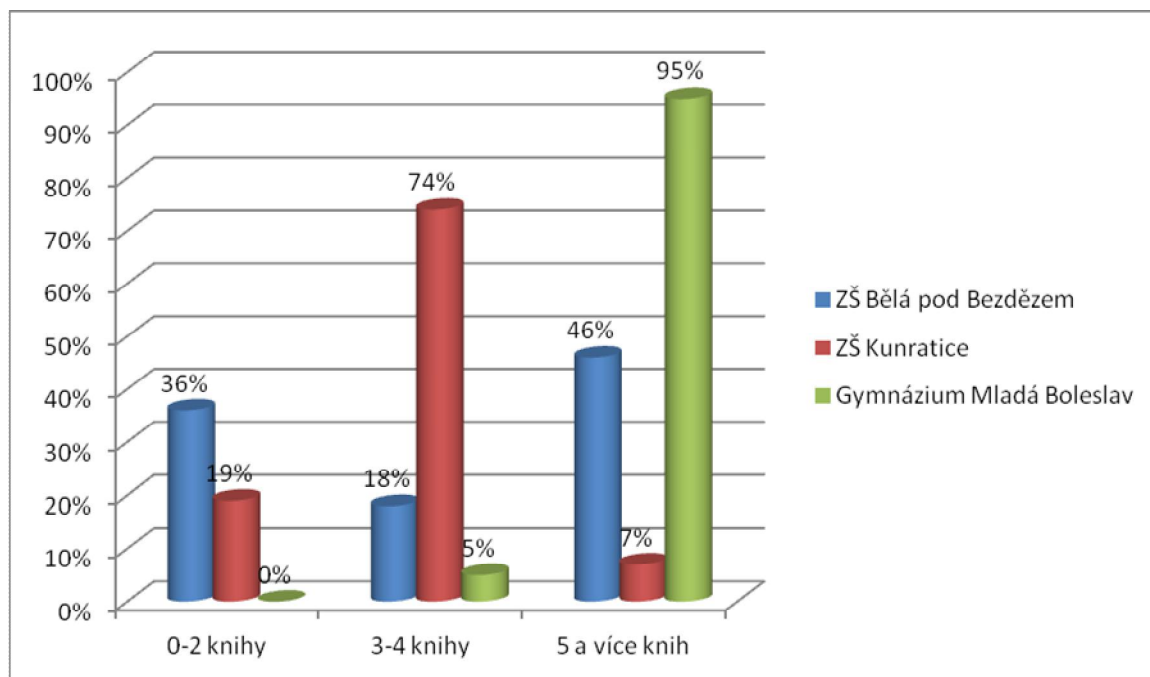
2.10. Otázka č. 10: „Kolik knih musíš ve škole **přečíst** za rok?“

Na tuto otázku odpovídali žáci na jednotlivých školách velmi různě. K odpovědi, že musí za rok přečíst 0-2 knihy se na gymnáziu v Mladé Boleslavi nepřiklonil nikdo. V Kunraticích se 19 % žáků domnívá, že toto množství stačí, a v ZŠ Bělá pod Bezdězem odpovědělo souhlasně 36 % dětí. K odpovědi, že musí ve škole za rok přečíst 3-4 knihy se v Mladé Boleslavi přiklonilo 28 % dětí, v Kunraticích 18 % a v Bělé pod Bezdězem taktéž 18%. Zajímavá byla domněnka tamějších dětí, že za rok musí přečíst 5 a více knih, což si myslí 46 % žáků. Tuto odpověď si vybralo v experimentální škole v Kunraticích kladně jen 7% dětí a na gymnáziu v Mladé Boleslavi 61 %.

Když jsem porovnávala odpovědi na otázky děvčat a chlapců, pak jsem zjistila, že studenti gymnázia odpovídali ve vzácné shodě. Příliš rozdílná četnost stejných odpovědí nebyla ani mezi žáky experimentální školy v Kunraticích. V ZŠ Bělá pod Bezdězem téměř dvojnásobek chlapců nežli dívek odpověděl, že ve škole musí přečíst za rok 0-2 knihy. I odpověď, že za rok musí přečíst 3-4 knihy měla v tomto ohledu stejný výsledek. Naopak dvakrát více dívek než chlapců se domnívalo, že za rok musí ve škole přečíst 5 a více knih. Odpovědi na tuto otázku se na zvolených školách dle mého názoru lišily v souvislosti s tamní povinnou četbou a obecně s používáním knih během výuky.

Tabulka 19

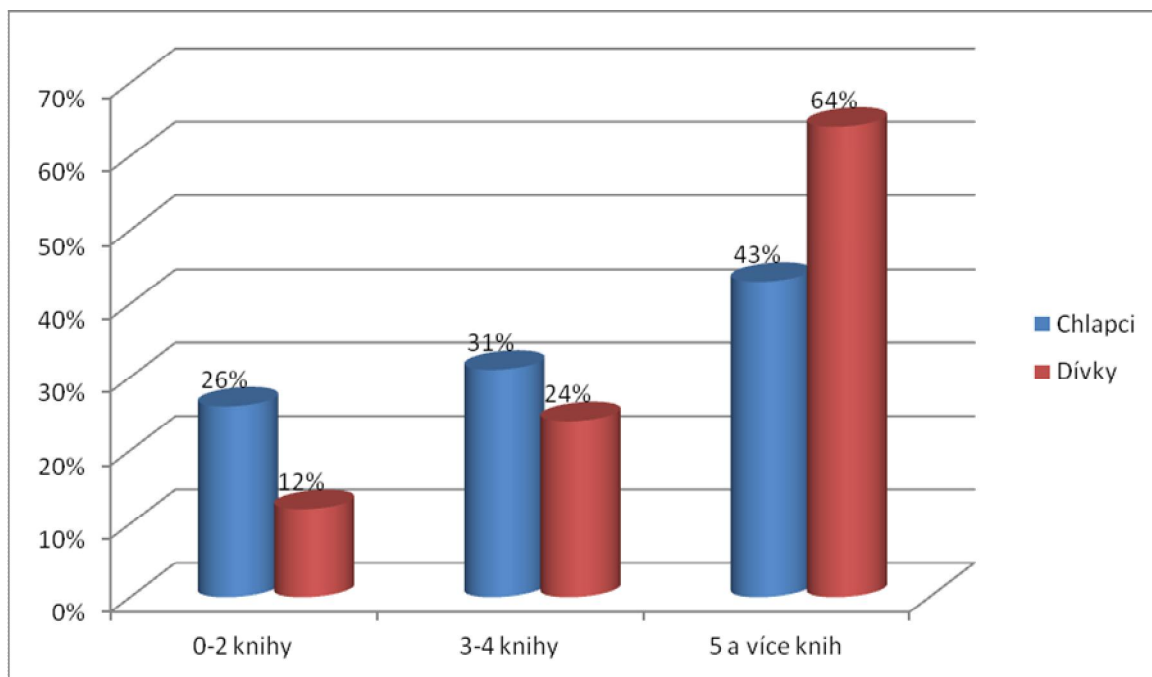
Otázka č. 10 Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
ZŠ Bělá pod Bezdězem	36%	18%	46%
ZŠ Kunratice	19%	74%	7%
Gymnázium Mladá Boleslav	0%	5%	95%

Graf č. 19

Tabulka 20

Otázka č. 10 Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
Chlapci	26%	31%	43%
Dívky	12%	24%	64%

Graf č. 20

2.11. Otázka č. 11: „Kolik knih přečteš z vlastní iniciativy?“

Žáci měli tři možnosti: 0-2 knihy, 3-4 knihy a 5 a více knih za rok.

2.11.1. Gymnázium Mladá Boleslav

Žáci ze školy v Mladé Boleslavi odpověděly v souladu s otázkou č. 8, tedy celých 61% přečte z vlastní iniciativy více než 5 knih ročně, 28 % dětí přečte 3 – 4 knihy a pouhých 11 % dětí čte méně knih z vlastního popudu. Žáci z této školy mají dostatečnou snahu získávat další znalosti a podněty, z jimi zvolených knih. V této škole výborně funguje rozvoj dětské zvědavosti správným směrem. Rozvoj dětské osobnosti, jejich znalostí a charakteru probíhá správným způsobem, čerpáním příkladů z dobré literatury. Bylo by dobré porovnat úspěšnost dětí ze všech tří škol v dalším studijním i osobním životě. Domnívám se, že výsledky odrážejí úroveň vlastní aktivity při čtenářství v dětském věku.

2.11.2. ZŠ Kunratice

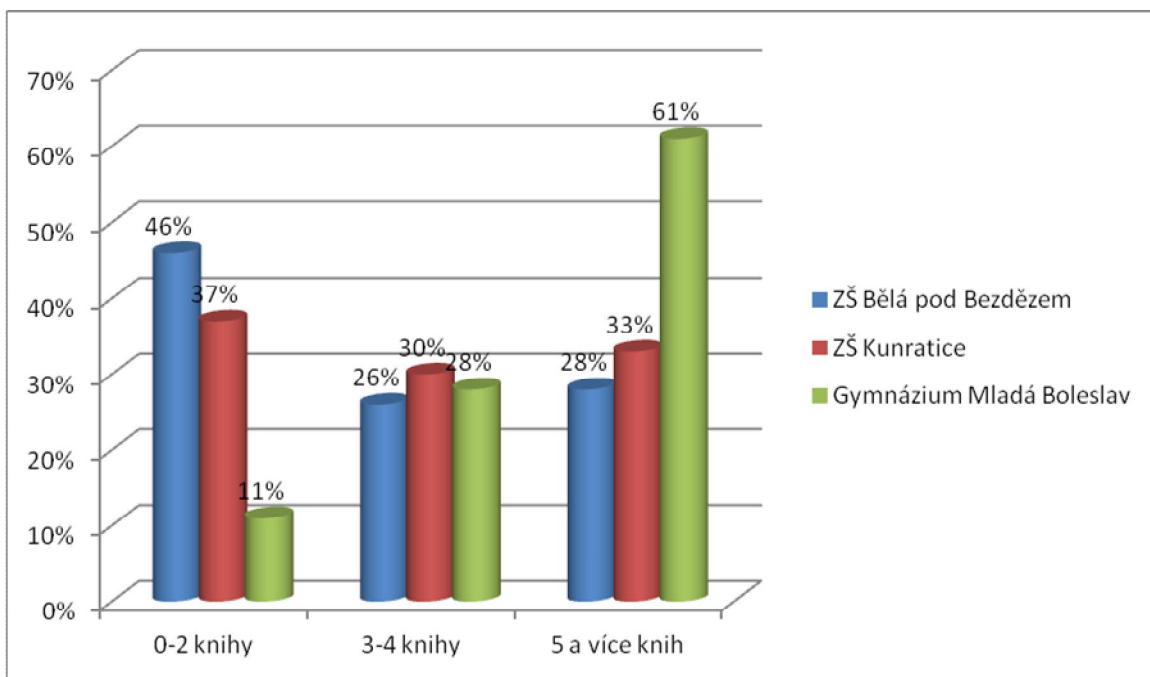
Žáci ze školy v Kunraticích opět odpovídají v kontextu s otázkou č. 8. 37% dětí čte minimum knih z vlastní iniciativy, 30 % přečte 3-4 knihy ročně a 33% uvádí čtenářskou iniciativu nad 5 knih ročně. V porovnání s dětmi z víceletého gymnázia v Mladé Boleslavi jde o výsledky průměrnější. Učitelé této školy by se měli zaměřit na více než třetinu žáků, kteří čtou minimálně a vhodnou formou je ke knize přivést. Vztah ke knize a potřeba číst kvalitní literaturu pomáhá nejen dětem, ale i lidem v dalším období života. Porovnáváním svého osudu s osudy knižních postav včetně nalézání správných postojů a řešení pomáhá správně reagovat v reálném životě.

2.11.3. ZŠ Bělá pod Bezdězem

Žáci ze školy v Bělé pod Bezdězem také odpovídají v souladu s otázkou č. 8. Plných 46 % dětí čte minimálně tedy 0-2 knihy ročně, 26 % přečte 3-4 knihy ročně z vlastní iniciativy a pouhých 28 % dětí přečte 5 a více knih ročně. Přičemž u těchto dětí opět v souladu s otázkou č. 8 je situace výrazně lepší u dívek než u chlapců. Situace se čtenářstvím, tedy obohacováním lidské duše kvalitními podněty a vzory je v této škole nejhorší ze všech porovnávaných škol. Domnívám se, že pedagogové této školy by měli v zájmu zdravého rozvoje dětské osobnosti nalézat možnosti, jak žáky přivést ke kvalitní četbě.

Tabulka 21

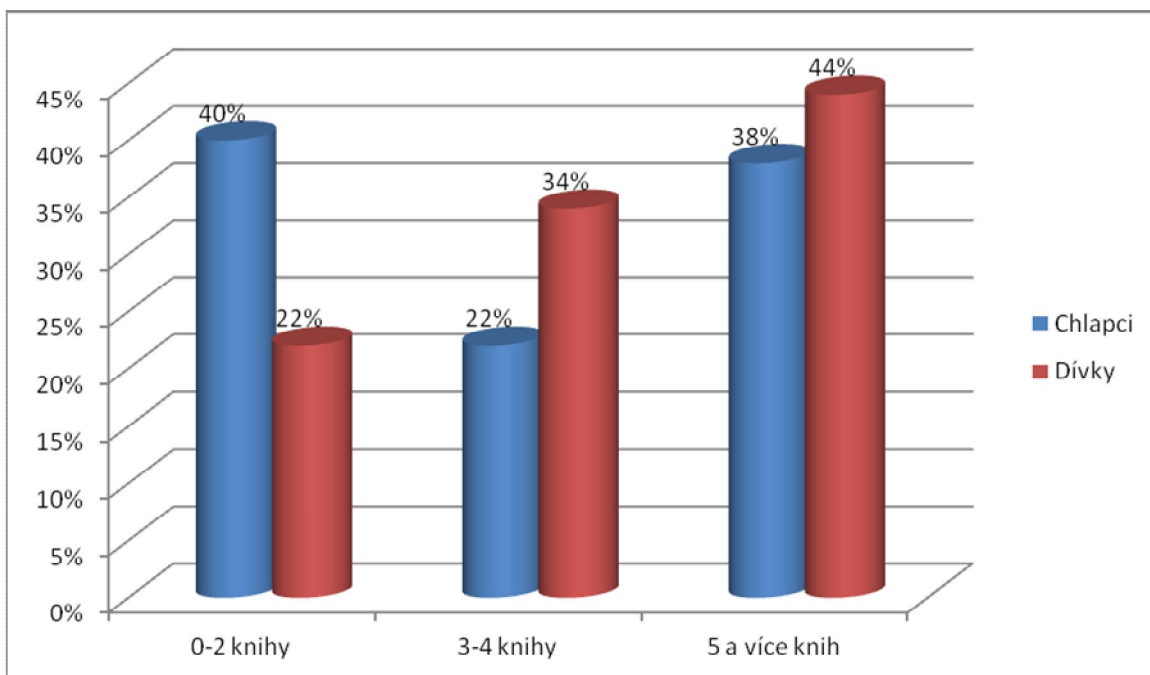
Otázka č. 11 Kolik knih za rok přečteš z vlastní iniciativy?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
ZŠ Bělá pod Bezdězem	46%	26%	28%
ZŠ Kunratice	37%	30%	33%
Gymnázium Mladá Boleslav	11%	28%	61%

Graf č. 21

Tabulka 22

Otázka č. 11 Kolik knih za rok přečteš z vlastní iniciativy?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
Chlapci	40%	22%	38%
Dívky	22%	34%	44%

Graf č. 22

2.12. Otázka č. 12: „Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.“

Na tuto otázku odpovídaly dotazované žáci převážně rozličně. Ze všech odpovědí jsem tedy pro uvedení příkladu zvolila ty, které mě nejvíce zaujaly, nebo ty které se v odpovědích respondentů vícekrát opakovaly. Musím konstatovat, že jsem byla odpověďmi překvapena, a to v pozitivním i negativním smyslu. Předpokládala jsem, že se zde budou objevovat romantické příběhy blízké dívkám a dobrodružství spolu aktuálními moderními hrdiny současnosti u chlapců, avšak byla jsem vyvedena z míry (míle překvapena) např. výběrem klasické literatury. Samozřejmě jsem předpokládala, že se projeví i věk dotazovaných v souvislosti např. s volbou časopisů pro teenagery nebo naprostou nechtí jakkoli samostatně odpovídat.

Uvedená otázka měla zejména dovolit milovníkům četby, aby svoji lásku ke knize více projevili, a mám za to, že se se tento záměr podařil.

2.12.1. ZŠ Bělá pod Bezdězem

Dívky ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem až na několik výjimek, buď neodpověděly vůbec, nebo velmi stroze, přičemž se jejich odpovědi nápadně shodovaly v tom, že nejraději mají obsah a postavy v „Bravíčku“ – v časopise pro teenagery, který má přibližně 47 stran, přičemž většina strany je věnována fotkám celebrit a pro text už tak mnoho prostoru nezbyvá. Domnívám se tedy, že čtení časopisu „Bravíčko“ vypovídá spíše o tom, že převážná většina dotazovaných dívek ze ZŠ v Bělé četbu knih jako takovou příliš oblíbenou nemá. Jejich čtení tohoto časopisu je tedy spíše prohlížením obrázků a jejich společným zájmem zjistit co nejvíce „drbů a klepů“ o celebritách.

Vzhledem k předcházejícímu zjištění o dívkách ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem mě nijak zvlášť nepřekvapily ani reakce chlapců z téže školy, kdy nadpoloviční většina z nich neodpověděla vůbec, nebo nějakou sarkastickou poznámkou jako například „nečtu“ nebo „čtení je pro chytré a bohaté“.

Zbytek dotazovaných chlapců si jako svou nejoblíbenější postavu či obsah zvolil nějakého super hrdinu nebo knihu o něm. Například v odpovědi jednoho z chlapců je uvedeno: „*Mojí nejoblíbenější postavou je superman, je silný, nezranitelný, zachraňuje lidi v nesnázích*“.

Mile mě překvapila odpověď jednoho z chlapců, který se jako jediný ve své odpovědi rozepsal a projevil tak zájem o tuto otázku: „*Knížka 5 neděl v balónu – Julius Verne. Jednoho dne se nebojácny vědec vydal na cestu v balonu bylo to v době, kdy Afrika nebyla objevena a zmapována a proto se vydal na dobrodružnou cestu napříč Afrikou. Cestou je napadli domorodci a jednoho z pomocníků vědce unesli, samozřejmě ho zachránili, ale jen tak tak. Nakonec doletěli zpět do přístavu a vše dobře dopadlo.*“

2.12.2. ZŠ Kunratice

Žáci ze ZŠ v Kunraticích tuto otázku, jak dívky, tak i všichni chlapci svědomitě vyplnili. Což je ve skrze pozitivní. Za zajímavé považují tyto odpovědi.

Jedna z dotazovaných dívek v odpovědi na tuto otázku uvedla oblíbenou postavu, kterou je: „*Jmenuje se Richard Daier. Je to hlavní postava v knize Škola před tabulí. Je spravedlivý a miluje svojí přítelkyni Anne. Rád přemýšlí a je hodný. Patří proto mezi mé oblíbené postavy.*“

Další z dívek uvedla a popsala obsah knihy Nový měsíc: „*twilight sága (nyní čtu nový měsíc). Je to o tom, že holka jménem Bella chodí s upírem Edvardem. On si však uvědomil, jak je pro ni nebezpečný, tak se s ní „rozejde“. Belle to bylo hodně líto a 4 měsíce nic nedělala, pouze bloumala a myslela na něj. Potom potkala vlkodlaka Jacoba, se kterým se přátelila. Jacob ji ochraňoval, protože po ní šli upíři. Nakonec kvůli „zábavě! Skočila z útesu do vody. Edvard se svými schopnostmi viděl, jak skáče, tak se chtěl zabít u Valturciových. Bella za ním jela až do Itálie a zachránila ho před tím, aby vešel na slunce. Pak se k sobě vrátili a zase spolu chodili.*“

Z mnou uvedených příkladů je patrné, že dívky v období pubescence upřednostňují romantický žánr knih.

Neméně zajímavé byly i odpovědi dotazovaných chlapců ze ZŠ v Kunraticích. Častou odpovědí na tuto otázku u nich bylo, že jejich oblíbenou postavou je Harry Potter. Harry Potter ztělesňuje ideálního hrdinu jejich věku. Chlapci by dle mého názoru chtěli být stejně odvážní, jednat čestně, být oblíbení a umět si poradit v každé situaci tak, jako on.

2.12.3. Gymnázium Mladá Boleslav

Na gymnáziu v Mladé Boleslavi si s odpověďmi na tuto otázku dali všichni respondenti bez rozdílu pohlaví velice záležet, stejně jako v ZŠ Kunraticích. Pečlivý přístup k zadaným úkolům je na výběrové škole v Mladé Boleslavi pochopitelný, neboť jsou zde soustředěni žáci, kteří mají kladný vztah k učení a ke studijním povinnostem, ke kterým nepochybně patří i povinná školní četba. I výběr jimi čtené literatury se liší od ostatních zkoumaných základních škol.

Chlapci na této škole v převážné většině uvedli jako svou oblíbenou knihu z oblasti klasické literatury. Jako příklad takové odpovědi jsem zvolila následující vyjádření: *„Alois Jirásek – Psohlavci. Jan Sladký Kozina, byl to strážce hranic, hraničář. Byl to muž, který vedl povstání Chodů proti Lomikarovi. Nakonec ho nechává Lomikar popravit v Plzni. Tam také Lomikara Kozina prokleje „Lomikare, Lomikare do roka a do dne se spolu sejdeme na božím soudu“. Po roce si pro něj doopravdy přijde.“*

U dívek z Mladé Boleslavi se projevil opravdu výborné literární a slohové nadání spolu s velkou pílí. Oproti dívkám ze ZŠ Bělá pod Bezdězem, se neobjevil žádný časopis pro teenagery, jednalo se o knižní tituly, které se často objevují v povinné četbě. Dále byly dle předpokladu (a výše uvedených odpovědí) ve velké míře zastoupeny romantické příběhy s výraznou hlavní hrdinkou. Pro příklad zde uvedu následující odpověď jedné z dívek: *„Moje oblíbená kniha je Bílá Masajka od Corinne Hofmannové. Příběh mladé ženy, jež jela se svým snoubencem do Keni. Když Corinne vystoupila se svým snoubencem z lodi, nevěděli, kudy*

kam. Její přítel ji šťouchl a řekl: „ podívej, támhle je Masaj!“ Corinne byla udivená, do Lketingy (masaj) se zamilovala. Lketinga je také spatřil, dovedl je do hotelu. Celou noc Corinne nemohla spát, ráno řekla svému snoubenci, že je zamilovaná, její snoubenec odjel. Lketinga se mezitím dostal do vězení, ze kterého ho Corinne dostala. V knize se popisuje, i jejich první polibek, kdy Corinne neodolala, avšak Lketinga se zarazil. Jasný popis jejich kultury – Samburské. Později se Corinne odstěhuje z hotelu, bude s Lketingou žít. Vezme si ho. Zjistí, že obrázky se tam dějí normálně, že muži mají několik žen, a že chorobně žárlí. Je nedostatek potravy, žádné vzdělání, děti tvrdě pracují, a že není k sehnání obchod v blízkém okolí. Auta lidé skoro neznají. Corinne si zřídí obchod, Lketinga si vezme za manžela. Porod je obtížný, komplikovaný malárií, na kterou Corinne málem umře. V obchodě je její muž nesnesitelný, a když Corinne řekne, že ani neví, jestli je Napirail (jejich dítě) jeho „Bílá Masajka“ si uvědomí, že pro záchranu svého života musí zpět do Švýcarska, svému muži řekne, že chce jen miminko ukázat babičce a dědovi. Po dlouhých hádkách ji Lketinga skutečně pustí. Kniha má pokračování v dalších dvou dílech: Zpátky z Afriky, Shledání v Barsaloi.“

Závěr

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila problematiku čtenářství žáků druhého stupně základní školy, resp. její osmé třídy. Hlavním důvodem byla má láska k četbě, která se zrodila právě někdy v tomto věku, kdy jsem se skrze povinnou četbu a své rodiče dostala k překrásným knižním titulům, které mě zcela uchvátily a už navždy ze mě udělaly vášnivého čtenáře.

Vzhledem k závěrům, plynoucím ohledně tohoto tématu z odborné literatury, jsem vycházela z premisy, že ve čtenářství dětí došlo a stále dochází ke znatelnému poklesu. Možné příčiny tohoto jevu jsou popsány v teoretické části této práce s tím, že mám za to, že se autorům podařilo základní důvody poklesu čtenářství zachytit a popsat. Sama se kloním k názoru, že pokles souvisí zejména s celospolečenskou změnou životního stylu. Žijeme v rychlé době informačních technologií, které nás ovlivňují téměř nepřetržitě a je velmi těžké, najít si čas na tak poklidnou a soustředěnou aktivitu jakou je čtení. Vzhledem ke skutečnosti, že žáci ještě nemají tolik povinností jako dospělí a disponují volným časem, nabízí se dle mého názoru prostor, pokusit se jim vyplnit tento volný čas smysluplně, a to např. právě četbou.

Výše uvedené teoretické poznatky jsem se poté rozhodla ověřit v praxi s tím, že jsem se rozhodla obrátit se v dané souvislosti přímo na žáky. Jako formu jsem využila písemný dotazník sestavený přiměřeně věku dotazovaných a zaměřený právě na jejich vztah ke čtení knih.

Předmětný dotazník jsem poté za vydatné pomoci zvolených pedagogů, kteří byli ochotni mi s mým výzkumem pomoci, zadala k vyplnění ve třech typově rozdílných školách. Jednalo se o základní školu na malém městě s přítomností dětí z jiných zemí, o základní školu pražskou a experimentální a o osmileté gymnázium.

Již při zadávání dotazníku jsme vzhledem ke svým zkušenostem i závěrům odborné literatury předpokládala, že se výsledky na těchto školách mohou značně lišit. Vyplněné dotazníky poté můj předpoklad jen potvrdily.

Ukázalo se, k mému opravdu milému překvapení, že dnešní žáci přeci jenom čtou. Nejedná se sice v některých případech (v mém případě jde o žáky ze ZŠ Bělá pod Bezdězem) o nijak závratný čtenářský výkon, ale přeci jenom tato aktivita mezi dnešními dětmi zcela nevytizela. Bylo jednoznačně znát, že žáci na výběrové škole, jakou nepochybně osmileté gymnázium je, čtou o poznání více než žáci z běžné školy základní. Na ZŠ Kunratice se zřejmě žákům v tomto směru taktéž hodně věnují, neboť jejich výsledky se ve většině případů blížily výsledkům gymnazistů. Sama dosud nemám vyhraněný názor na existenci víceletých gymnázií, díky nimž dochází k separaci dětí již v nízkém věku na základě jejich studijních výsledků či studijních předpokladů. Jistě to má na školský systém jak pozitivní tak i výrazně negativní vliv v podobě tříd tvořených tzv. zbylými žáky, kteří ztrátou těch „nejlepších“ ztrácí i motivaci se zlepšovat. Výsledky dotazníku však jednoznačně prokázaly, že osmileté gymnázium, skutečně vede žáky ke čtenářství lépe než zbylé dvě testované základní školy. Je opravdu přínosným zjištěním vidět, že se jedná o školu skutečně elitní, které vychovává své žáky správným způsobem, rozvíjí jejich čtenářskou gramotnost a usnadňuje jim tak výrazně jejich další cestu životem, ať už studijním či pracovním. Už díky této zásluze mám za to, že osmiletá gymnázia existují právem, aby mohla dětem, které o to jeví zájem, skutečně předat co nejvíce vědomostí a dovedností.

Co se týče knih, které si žáci k četbě vybírají, naplnil se můj předpoklad, že u dětí vede literatura dobrodružná. Je to v tomto věku zcela přirozené. Žáci milují příběhy, oceňují poutavý děj, závažnou a dobrodružnou zápletku vyvrcholenou dobrým koncem. V dobrodružných příbězích navíc většinou vystupují kladní hrdinové, se kterými se žáci mohou ztotožnit. Zejména chlapci vyhledávají silné, odvážné a chytré hrdiny, kteří vyřeší každou situaci, byť je sebevíce složitá a jsou za to taky náležitě odměněni. Ztotožňováním se s takovými hrdiny žáci do života přijímají kladné vzory správného chování, což má výrazný výchovný efekt na jejich celkovou osobnost. Samozřejmě ve volbě žánru knihy existují rozdíly mezi dívkami a chlapci, kdy dívky mají ve velké oblibě na rozdíl od chlapců knihy romantické. Zde se dívky ztotožňují z hlavní hrdinkou, která je krásná a prožívá své první lásky, což koresponduje s potřebami a zájmy dívek tohoto věku. Většina dívek při čtení těchto

příběhů sní o budoucích prožitcích, která je v tomto směru čekají a stejně tak formují svou osobnost a získávají teoretické zkušenosti. Rovněž je pochopitelné, že mezi dětmi tohoto věku nepřevažují ty, které se zabývají četbou encyklopedií. Jedná se o náročnou a nikoli prvoplánově zábavnou literaturu, k níž žáci teprve časem dospějí.

Dalším příjemným zjištěním byla otázka, ve které žáci známkovali volnočasové aktivity. Zvítězilo trávení času s kamarády, což mě těší, neboť jsem se obávala, že žáci dnešní doby spíše tíhnou k internetu, televizi a jiným médiím. Ostatně se na toto téma ozývá celá řada varovných hlasů. Hraní s kamarády přirozeně žáky rozvíjí a vychovává (samozřejmě je třeba je v určitých případech i korigovat) a je pro jejich správný vývoj velmi prospěšné. Mezi odpověďmi se neztratil co do četnosti ani sport, což opět trochu vyvrací varovné signály poslední doby. Sport je pro žáky přirozenou součástí jejich aktivit, jejich her, apod. s tím, že mám za to, že je třeba tuto dětskou přirozenost pouze řádně uchopit a motivovat žáky k fyzické aktivitě i v pozdějším věku. K tomu je také třeba, a to zejména ve městech, zajistit dětem prostor, kde se sportu budou moci řádně věnovat. Čtení knih příliš úspěšné nebylo, ale vzhledem k ostatním variantám poskytnutým na výběr a vzhledem k věku respondentů mě tato informace nijak zvlášť nepřekvapila.

Dotazník dále směřoval k zjištění informace o formování čtenářství v rodinách s tím, že jsem ráda, že se ukázalo, že rodiče svým dětem čtou, resp. četli v jejich útlém věku. Sama si vzpomínám na předčítání před spaním, což bylo jedním z nejkrásnějších okamžiků dne. Rodiče by měli v tomto trendu pokračovat a skutečně svým dětem číst, neboť je tak připravují na školní vzdělávání, rozvíjí jejich schopnost soustředit se, fantazii, atd. Rodiče by se dále měli se svými dětmi o čtení bavit, měli by jim doporučovat knihy vhodné k jejich věku, zálibám a povaze a takto je formovat. Je totiž skutečností, že čtení knih je pro žáky prospěšné, a to nejen v hodinách literatury a českého jazyka.

Úloha rodiny je samozřejmě důležitá a nezastupitelná, ale co se týče vzdělávání, měla by svou roli také řádně splňovat škola. Dle dotazníku však dotazované školy obecně v tomto ohledu pokulhávají. Samozřejmě výsledky Gymnázia v Mladé Boleslavi byly, co se týče čtenářství, velmi dobré a nadprůměrné. Základní škola v Bělé pod Bezdězem však dopadla

velmi špatně s tím, že mám za to, že je na místě apelovat na jednotlivé vyučující, aby se pokusili své žáky k četbě vést, neboť jim tak pomohou nejenom v jejich dalším studiu. Mám za to, že je třeba učinit pro popularizaci čtení maximum a zaměřit se na školní aktivity, kroužky, volitelné předměty, apod., kde by byl dětem dán prostor k diskusi o literatuře, o její úloze, o knižních postavách a o jejich zážitcích se čtením knih spojených. Důležitou úlohu pak může sehrát i povinná školní četba, která může dětem ukázat literární díla, k nimž by se žáci sami nedostali a mohou v nich třeba překvapivě nalézt potěšení. Povinná četba by měla být komplexnější než pouhé nabíflování se obsahu několika předepsaných knih, v tom přece její smysl nespočívá. Žák se musí naučit nad psaným textem přemýšlet, chápat jej, číst tzv. mezi řádky a umět jej správně a srozumitelně reprodukovat. Čtenářská gramotnost dnešních žáků klesá a je třeba s tím něco dělat.

Poslední otázkou dotazníku jsem chtěla poskytnout dětem možnost samostatného delšího projevu na téma jejich nejoblíbenější knihy, resp. knižní postavy. Mile mě překvapilo, že se našla celá řada dětí, opět zejména z Gymnázia Mladá Boleslav (ZŠ Kunratice však nezůstala nijak výrazně pozadu), které se tohoto úkolu zhostily zodpovědně a poskytly mi hezky zpracovanou odpověď. Jak jsem již uvedla výše, žáci v tomto věku vyhledávají knihy, ve kterých se mohou ztotožnit s jejich hlavními hrdiny, což se zde opět potvrdilo. Stejně tak se potvrdil předpoklad, že dívky preferují romantické příběhy. Zajímavé bylo, že žáci reflektují aktuální módní trendy v literatuře jako je např. Harry Potter či Twilight sága. Nezbyvá než doufat ve zrod dalších a dalších takto populárních knih. Samozřejmě se našli žáci, kteří neodpověděli vůbec, či napsali, že nečtou. Mezi některými dívkami pak jednoznačně převládá obliba časopisů pro teenagery.

Závěrem si dovoluji shrnout, že jsem byla s výsledky dotazníku spokojena a ve většině případů mile překvapena, neboť se ukázalo, že dnešní žáci přeci jenom čtou, byť třeba ne v nijak enormní míře. Zásadní však je, že se dokáží pro knižní příběh nadchnout, rozvíjet svou fantasií a ztotožnit se s knižními postavami. Mám za to, že dokud budou žáci tohoto prožitku schopné a bude jim k tomu poskytnuta příležitost, vždy si cestu ke knize najdou. Je naším úkolem jim v tom pomáhat, směřovat je správným směrem, neboť čtení knih pro ně bude

přínosem do celého jejich dalšího života, i když si to možná dosud nejsou schopny samy uvědomit.

Seznam literatury

1. VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 8024601818.
2. LEDERBUCHOVÁ, L. *Dítě a kniha, O čtenářství jedenáctiletých*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-868998-01-6.
3. VÁŠOVÁ, L. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
4. *Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28.11.2003*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7
5. VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *České děti a čtení*, publikováno v časopise *Moderní vyučování*, 4/2003, s. 4-5
6. TĚTHALOVÁ, M. *České děti nečtou. Co s tím uděláme?* Publikováno v časopise *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, roč. 58, č. 3 (2011), s. 10-11
7. GRULICHOVÁ, M. *Ve čtenářské gramotnosti nám "ujíždí vlak"* publikováno v časopise *Školství*, roč. 17, č. 8 (2009), s. 5
8. TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno – Praha: Host-Národní knihovna, 2008
9. EHRlichVÁ, K. *Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora*. Ikaros [online]. 2007, roč. 11, č. 12. Dostupný na www.ikaros.cz/node/4436
10. KMENTOVÁ, J. *Hrstka zkušeností s výchovou ke čtenářství na víceletém gymnáziu* publikováno v *Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28.11.2003*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7
11. *Ústav pro informace a vzdělávání : Národní pedagogická knihovna Komenského* [online]. 2009. Tisková konference – PISA 2009. Dostupné z www.uiv.cz/clanek/368/2066

12. KRAMPLOVÁ, I; POTUŽNÍKOVÁ, E. *Jak (se) učí číst.* 1. vyd. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005. ISBN 8021104864

13. GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L; POLÁKOVÁ, S. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. c2001-2005. Jak čtou české děti? (Analýza výsledků sociologického výzkumu). Dostupné na <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>. ISSN 1213-8231.

Příloha č. 1

Čtenářství na základní škole

Milí žáci,

jsem studentkou Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a tento dotazník jsem vytvořila, abych zjistila váš vztah ke čtení knih. Vaše odpovědi mi poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci. Tento dotazník je anonymní, proto se nemusíte podepisovat. Dotazník rovněž nebude nijak hodnocen a klasifikován. Děkuji vám za vyplnění co nejpravdivějších a upřímných odpovědí, pracujte prosím samostatně. Doba na vyplnění dotazníku činí 30 min.

Jsem: Dívka Chlapec

(nehodící se škrtni)

1) Jak často si čteš?

- a) v 0-1 dni v týdnu
- b) ve 2-3 dnech v týdnu
- c) více než ve 3 dnech v týdnu

2) Jak dlouho si čteš?

- a) 0-15 min. denně
- b) 16-60 min. denně
- c) více než 60 min. denně

3) Podle čeho si knihu vybíráš?

- a) na doporučení kamaráda
- b) na doporučení rodičů
- c) na doporučení učitele
- d) z jiných důvodů: (doplň)

4) Jaký žánr knih upřednostňuješ?

- a) historické
- b) romantické
- c) dobrodružné
- d) sci-fi
- e) odborná literatura
- f) encyklopedie
- g) jiné: (doplň)

5) Přiřaď k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).

- a) čtení ()
- b) Internet ()
- c) zábava s kamarády ()
- d) učení ()
- e) sport ()

6) S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?

- a) s rodiči
- b) se sourozencem
- c) s učiteli
- d) s kamarády
- e) jiná možnost: (doplň)

7) Četli Ti rodiče, když si byl/a malý/á?

- a) ano
- b) ne

8) Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih.

- a) 0-3
- b) 4-8
- c) 9 a více

9) Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10) Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?

- a) 0-2

- b) 3-4
- c) 5 a více

11) Kolik knih za rok přečteš z vlastní iniciativy?

- a) 0-2
- b) 3-4
- c) 5 a více

12) Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.

- a) postava
- b) obsah (nejzajímavější popsat)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Škola:

Datum: